



JURIDISKA FAKULTETEN  
vid Lunds universitet

Agnes Emaus Günzel

# Rätten till kännedom om sitt ursprung - en överordnad princip?

LAGM01 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet  
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Ryrstedt

Termin: Period 1 HT2015

# Innehåll

<b>SUMMARY</b>	<b>1</b>
<b>SAMMANFATTNING</b>	<b>3</b>
<b>FÖRORD</b>	<b>5</b>
<b>FÖRKORTNINGAR</b>	<b>6</b>
<b>1 INLEDNING</b>	<b>7</b>
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Metod och material	8
1.4 Disposition och avgränsningar	10
1.5 Begrepp och definitioner	11
<b>2 BARN OCH RÄTTIGHETER</b>	<b>12</b>
2.1 Rättigheter och skyldigheter	12
2.2 Barnrätt	13
2.2.1 Barnets bästa	15
2.3 Identitet, ursprung och sökande	18
<b>3 INTERNATIONELLA KONVENTIONER</b>	<b>21</b>
3.1 FN:s barnkonvention	21
3.1.1 Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige	24
3.2 Europakonventionen	25
<b>4 ADOPTION</b>	<b>29</b>
4.1 Historisk återblick	29
4.2 Gällande rätt	31
4.3 Offentlighet och sekretess	32
4.3.1 Folkbokföringens register	34
4.4 Föräldrarnas roll	35
4.5 Myndigheternas ansvar	37

<b>5</b>	<b>ASSISTERAD BEFRUKTNING</b>	<b>39</b>
5.1	Historisk återblick	39
5.2	Gällande rätt	40
5.3	Offentlighet och sekretess	42
5.3.1	Sjukhusens journaler	43
5.3.1.1	”Tillräcklig mognad”	44
5.3.2	Folkbokföringens register	44
5.4	Föräldrarnas roll	45
5.5	Myndigheternas ansvar	47
<b>6</b>	<b>ANALYS OCH SLUTSATS</b>	<b>49</b>
	<b>KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING</b>	<b>55</b>
	<b>RÄTTSFALLSFÖRTECKNING</b>	<b>61</b>

# Summary

The aim of this thesis has been to examine which rights Swedish adoptees and donor offsprings have to information about his or her origins, how this right is manifested and the principles that may have influenced the current legislation. A person's right to information about his or her origins is a right enacted in both international (e.g. the UN Convention on the Rights of the Child) and Swedish national law. The right gives the child a right not only to know about the adoption or the assisted reproduction but a right to information about its biological or genetic parents.

The Swedish legislation states that donor offsprings have a right to information about its origins. Because of this, all medical records containing information about the assisted reproduction and the donor must be saved for at least 70 years. The medical records are saved for the donor offspring, but the child is not allowed to see them until it is "sufficiently mature". Donor offsprings under the age of 18 will have to be evaluated by the Social Welfare Board in order to establish if the child is sufficiently mature to know the identity of the donor or not. Sufficient maturity can generally be fulfilled only once the child has reached its upper teens. During this evaluation the child will also be given an opportunity to help process the emotional problems that might occur during the search. Adult donor offsprings are presumed to have reached a sufficient maturity. The donor offspring is the only one who has a right to access the medical records and its legal parents are not entitled to see the documents. The social services are required to assist children who do not know if they are a result of assisted reproduction or not. They may also, if the child wishes so, assist the child once it wishes to contact the genetic parent.

Adoptees are not given the right to information about their origins by the Swedish law but by the *travaux préparatoires*. When a child has been adopted information concerning the legal parents as well as the biological parents are registered by the national registration office. The information

held by the national registration office is generally public, but can in some cases be considered confidential. The adoptee has an easy access to the register and can contact the registration office to gain information regarding the adoption or its biological parents. The social services are required to support and counsel the adoptee once it is looking for information regarding its origins. This is regardless of the age of the child, and adult adoptees do have the same rights as the underage child. The social services are also required to inform the child on where it should turn to for more information in its search for its origins. The Swedish Intercountry Adoptions Authority offers help and advice in the search. Once documents regarding the adoption is handed out to the adoptee, the social services shall offer advice and support.

Prospective parents have to go through counselling prior to the assisted reproduction treatment. Adoptive parents have to undergo an investigation as well as a parental course prior to the adoption. The objective of the counselling and course is to inform the parents about, among other things, the importance of openness, which is seen to be in the best interests of the child.

It is believed that information about one's origin is best received when it comes from the parents. The legal parents of adoptees or donor offsprings do not have a duty to inform the child about its origins and the legislator only encourages the parents to inform their child so it fully can make use of its rights. What is problematic is that no one, in fact, has such a duty. This makes the legislation problematic – no child will be able to exercise their unconditional right to information about their origins if they do not know that they are adoptees or donor offsprings.

The Swedish legislation does not completely meet its obligations under the CRC and it can be questioned whether the legislator had the best interest of the child in mind once writing the legislation, or if it in fact considered the parents right to respect to private and family life being a superior right.

# Sammanfattning

Denna uppsats har till syfte att undersöka vilken rätt adoptiv- och donatorbarn har till information om sitt ursprung, hur denna rätt tar sig uttryck, och vilka principer som finns bakom regleringen. Rättigheten finns reglerad i folkrättslig (bl.a. FN: s konvention om barnets rättigheter) såväl som nationell lagstiftning. Den innebär en rätt till information om tillkomstsättet och en rätt till information om barnets genetiska ursprung.

Svensk lagstiftning stadgar att donatorbarn har rätt till information om sitt ursprung. På grund av detta sparas alla journaler som innehåller information om den assisterade befruktningen och donatorn i minst 70 år. Barnet saknar möjlighet att se journalerna till dess att det har uppnått en "tillräcklig mognad". Barn i de övre tonåren har i allmänhet uppnått en tillräcklig mognad, men om barnet är omyndigt måste det genomgå ett samtal, i vilket det avgörs om barnet är tillräckligt moget för att hantera informationen i journalerna. Vid samtalet får barnet en möjlighet till hjälp att bearbeta de känslomässiga problem som kan uppstå under sökandet. Är donatorbarnet myndigt antas det att denne har uppnått en tillräcklig mognad.

Donatorbarnet är den enda som har rätt att få tillgång till journalerna och dess rättsliga föräldrar saknar helt rätten att ta del av handlingarna. Socialnämnden är skyldig att hjälpa barn som inte vet om de har tillkommit genom assisterad befruktning eller ej. De kan också, om barnet så önskar, bistå barnet när det vill kontakta den genetiska föräldern.

Adoptivbarn ges inte i svensk lagtext någon rätt till kännedom om sitt ursprung. Detta regleras dock i förarbetena. När ett barn har adopterats registreras uppgifter om de rättsliga samt de biologiska föräldrarna i folkbokföringen. Informationen i folkbokföringen omfattas normalt av offentlighetsprincipen, men kan i vissa fall vara sekretessbelagd. Adoptivbarnet har dock alltid möjlighet att få ut informationen från folkbokföringen och kan därför få tillgång till information om adoptionen.

Socialtjänsten erbjuder stöd för adoptivbarnet i samband med att det söker sitt ursprung. Stödet erbjuds oberoende av barnets ålder och därmed också till myndiga adoptivbarn. Socialtjänsten ska informera adoptivbarnet om vart hon eller han kan vända sig för att få mer information om sitt ursprung. MFoF är en myndighet som bland annat erbjuder råd och hjälp i barnets sökande efter sina biologiska föräldrar. När ett adoptivbarn får ta del av uppgifter om adoptionen bör socialnämnden erbjuda denne råd och stöd. Detta ska erbjudas även om uppgifterna av någon anledning inte kan lämnas ut.

Innan en assisterad befruktning kan genomföras ska en läkare pröva om det är lämpligt att en behandling äger rum. Adoptivföräldrar behöver genomgå en medgivandeutredning samt en föräldrautbildning innan en adoption kan ske. Syftet med dessa moment är bland annat att undersöka föräldrarnas inställning till, samt informera föräldrarna om, vikten av öppenhet kring barnets ursprung. Detta eftersom rättigheten anses utgöra en del av barnets bästa. Det anses att informationen om ursprunget bäst tas emot av barnet när det kommer från föräldrarna. De rättsliga föräldrarna till adoptiv- eller donatorbarn har inte någon skyldighet att informera sitt barn om dess ursprung. Lagstiftaren uppmuntrar dock föräldrarna att informera sina barn så att det till fullo kan utnyttja sina rättigheter. Det problematiska är att ingen i själva verket har en sådan upplysningsplikt. Lagstiftningen blir därmed problematisk - inget barn kan utöva sin ovillkorliga rätt till information om sitt ursprung, om det inte vet att det är adopterat eller har tillkommit genom assisterad befruktning.

Den svenska lagstiftaren uppfyller inte till fullo sina skyldigheter enligt barnkonventionen och det kan ifrågasättas om lagstiftaren hade barnets bästa i åtanke vid lagstiftningens införande, eller om föräldrarnas rätt till respekt för privat- och familjelivet i själva verket är den överordnade principen.

# Förord

Tack Eva Ryrstedt för ditt stora engagemang och för dina uppmuntrade ord och tack Alexander för ditt stöd och din eviga optimism.



# Förkortningar

Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
Dir.	Direktiv
Ds.	Departementsserie
EKMR	Europiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
FB	Föräldrabalk (1949:381)
Inseminationslagen	Lag (1984:1140) om insemination
IVF	In vitro-fertilisering
JT	Juridisk Tidskrift
LGI	Lag (2006:351) om genetisk integritet m.m.
MFoF	Myndigheten för Familjerätt och Föräldraskapsstöd
NJA	Nytt juridiskt arkiv
OSL	Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
Prop.	Proposition
RF	Regeringsform (1974:152)
Smer	Statens medicinsk-etiska råd
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOSFS	Socialstyrelsens författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
TF	Tryckfrihetsförordning (1949:105)
TfR	Tidsskrift for Rettsvitenskap

# 1 Inledning

## 1.1 Bakgrund

Omkring 10-15 % av alla gifta och samboende par i Sverige är ofrivilligt barnlösa.<sup>1</sup> Den medicinska utvecklingen har en stor betydelse för ofrivilligt barnlösas möjlighet att bilda familj. Förutom möjligheten att adoptera ett barn kan par genomgå assisterad befruktning.<sup>2</sup> År 2012 föddes 177 barn i Sverige vilka alla har gemensamt att en av de genetiska föräldrarna är en sperma- eller äggdonator.<sup>3</sup> Under samma år adopterades 1216 barn av svenska adoptivföräldrar.<sup>4</sup>

När ett barns biologiska eller genetiska föräldrar innehar statusen som rättsliga föräldrar tillgodoses flera av barnets intressen, däribland kännedom om biologiskt ursprung. Ett överensstämmande mellan biologiskt och rättsligt föräldraskap är i svensk debatt något eftersträvansvärt. För adoptivbarn och donatorbarn tillgodoses inte intresset av kännedom om ursprung genom ett fastställande av rättsligt föräldraskap. Detta intresse måste istället tillgodoses på annat sätt.<sup>5</sup>

Rätten till information om sitt ursprung är en konventionsgrund rättighet som slås fast i FN:s konvention om barnets rättigheter.<sup>6</sup> I svensk rätt förefaller det råda en enighet om individens skyddsvärda intresse av kunskap om sitt ursprung, och ambitionen är att varje individ ska ges

---

<sup>1</sup> Ds 2000:51 s. 19.

<sup>2</sup> Se b.la Ryrstedt (2003) s. 554. Ensamstående kvinnor har i skrivande stund ingen möjlighet att genomgå assisterad befruktning men regeringen lämnade den 21 maj 2015 in en remiss till Lagrådet för yttrande. Remissen innebär ett förslag om att ensamstående kvinnor ska ges samma rätt till assisterad befruktning som finns för gifta, registrerade och samboende par. Se även prop. 2014/15:127.

<sup>3</sup> Socialstyrelsen (2014) s. 32 f.

<sup>4</sup> Se Statistiska centralbyrån – Nyblivna adopterade 2005-2014, av en eller två adoptivföräldrar, efter födelseland. Hämtad 11 november 2015.

<sup>5</sup> Singer (2000) s. 386 och 400.

<sup>6</sup> Se art. 7 FN:s konvention om barnets rättigheter. Förkortas här efter barnkonventionen.

tillgång till information om detta. Detta anses generellt vara av särskild vikt för adoptivbarn och donatorbarn.<sup>7</sup>

Detta arbete undersöker vilket skydd den svenska lagstiftningen faktiskt ger adoptiv- och donatorbarn i fråga om rätten till information om ursprung.

## 1.2 Syfte och frågeställningar

Denna uppsats har till syfte att undersöka vilken rätt adoptivbarn och donatorbarn har till information om sitt ursprung, hur denna rätt tar sig uttryck, samt vilka principer som finns bakom den gällande regleringen.

Uppsatsens frågeställningar kommer således vara:

- Vilken rätt till information har adoptivbarn respektive donatorbarn om sitt ursprung? Är rättigheten densamma för dessa två grupper? Om inte - hur kan skillnaderna förklaras?
- Vilket ansvar har svenska myndigheter att hjälpa dessa två grupper i sökandet efter sitt ursprung?
- Vilken skyldighet har de rättsliga föräldrarna att berätta för sitt barn om dess ursprung? Vilka motstående rättigheter kan föräldrarna tänkas inneha?
- Vilka intressen tillgodoses genom den reglering som vi har idag?

## 1.3 Metod och material

För att fastställa innehållet i de aktuella rättsreglerna har uppsatsen skrivits med utgångspunkt i den klassiska rättsdogmatiska metoden. Genom denna klargörs grunderna för ett barns rätt till information om sitt ursprung, utan vilken det hade varit svårt att genomföra en analys i ämnet.

---

<sup>7</sup> Singer (2000). s. 405.

Rättsdogmatiken har till syfte att lösa ett rättsligt problem genom att applicera en rättsregel på detta. För att detta ska vara möjligt krävs ett användande av de allmänt accepterade rättskällorna: lagstiftning, rättspraxis, förarbeten och rättsdogmatiskt orienterad litteratur.<sup>8</sup> Ett traditionellt rättsdogmatiskt arbete upptas därför till stor del av tolkning av det rättsliga innehållet, som rättsfall och enskilda lagrum.<sup>9</sup> Genom metoden går det att fastställa vilka rättsregler som finns – *de lege lata* – såväl som att föra ett resonemang *de lege ferenda* – att fastställa vilka regler som bör införas och hur lagen borde vara.<sup>10</sup>

För att förstå motiven som ligger till grund för rättsreglerna och för att skapa en djupare förståelse för dessa regleringar används också Christensens metod om normativa grundmönster. Metoden är av relevans då den belyser rättighetsbegreppet, vilket utgör en central del av uppsatsen.<sup>11</sup>

Metoden bygger på tanken att likväl som rättsregler har en moralskapande effekt har moralen en rättsbildande effekt. Rätten är därmed bestående av normer. En stor del av den sociala dimensionens rättsregler är till innehållet en juridisk kodifiering av moraliska sedvänjor som utvecklats i samhället. Normativa grundmönster är mönster som går igen i olika sammanhang och som har en viss konstans. Dessa fungerar som motpoler, vilka försöker dra till sig den rättsliga regleringen. Var rättsregeln sedan hamnar beror på de olika polernas dragningskraft. De så kallade normativa polerna har inte sällan en stark politisk laddning och den rättsliga regleringen påverkas därför hela tiden av de normativa krafterna i fältet. Vid studier av ett normativt mönster måste därför andra normativa mönster som påverkar den rättsliga regleringen beaktas.<sup>12</sup> För att uppfylla uppsatsens syfte och besvara frågeställningar krävs först en identifiering av de normativa grundmönster som verkar som varandras motpoler. I detta arbete är de viktiga normativa

---

<sup>8</sup> Kleineman (2013) s. 21.

<sup>9</sup> Sandgren (2004/05) s. 316.

<sup>10</sup> Lehrberg (2014) s. 203 f.

<sup>11</sup> Christensen (1988) s. 39 f.

<sup>12</sup> Christensen (1996) s. 527 och s. 531.

grundmönstren rätten till information om sitt ursprung samt rätten till privat- och familjeliv.

I detta arbete har främst lagtext, förarbeten, doktrin och internationella konventioner studerats. Metoden om normativa grundmönster medför dock att materialet inte endast måste begränsas till de traditionella rättskällorna.

## 1.4 Disposition och avgränsningar

Uppsatsens första del är deskriptiv till sin natur och ämnar att ge läsaren en god kunskapsgrund för en vidare förståelse av de följande delarna. Här redovisas för barnets rätt och vikten av att ha en identitet. Denna del syftar också till att skapa ett underlag för analysen. Härefter följer en del vilken redogör för de internationella konventioner som är aktuella för att besvara frågeställningarna. Den tredje delen har en beskrivande såväl som undersökande karaktär där gällande rätt för de två aktuella grupperna redogörs. I denna del redogörs även för myndigheternas och de rättsliga föräldrarnas eventuella skyldigheter. Slutligen följer en sammanfattande och analyserande del där de rättsliga regleringarnas utformning och dess effekter diskuteras. I denna del besvaras också arbetets frågeställningar.

Assisterad befruktning är ett samlingsnamn för de metoder som används för att direkt åstadkomma en befruktning.<sup>13</sup> Assisterad befruktning kan därför ske med egna såväl som donerade könsceller. Denna uppsats berör endast assisterad befruktning som en behandling med donerade könsceller. Likväl aktualiseras endast de behandlingar där lag (2006:351) om genetisk integritet m.m.<sup>14</sup> är direkt tillämplig.

---

<sup>13</sup> Prop. 2001/02:89 s. 17.

<sup>14</sup> Förkortas härefter LGI.

## 1.5 Begrepp och definitioner

I denna uppsats används begreppen genetiskt, biologiskt, rättsligt och socialt föräldraskap.

Statusen som rättslig förälder medför ett antal rättsverkningar i förhållande till barnet vilka bland annat innefattar underhållsskyldighet, vårdnadsansvar och förmynderskap. Med *rättsligt föräldraskap* avses den eller de personer som har erhållit rättslig status som förälder och därmed också erhållit de rättigheter och skyldigheter som är förenade med detta.<sup>15</sup>

Biologiskt föräldraskap har tidigare utgjort grunden för rättslig status som förälder. I takt med att assisterad befruktning och sperma- och äggdonation har utvecklats har dock termen blivit otillräcklig. Både kvinnan som föder ett barn, såväl som kvinnan som donerade ägget kan tänkas utgöra biologiska mödrar.<sup>16</sup> Statens medicinsk-etiska råd använder begreppet *biologisk förälder* för den kvinna som genomgår graviditeten. Det är också den tolkning som används i detta arbete. Termen *genetisk förälder* betecknar den person som donerat ägg eller spermie och på så vis bidragit till ett barns tillkomst. Med *social förälder* åsyftas den eller de som tar hand om barnet och utövar det som anses vara en förälders uppgift.<sup>17</sup>

*Donatorbarn* är i sin tur de barn som är resultatet av denna form av assisterad befruktning.

---

<sup>15</sup> Singer (2000) s. 42 ff. och Saldeen (1996) s. 103 f.

<sup>16</sup> Ibid.

<sup>17</sup> SOU 1997:116 s. 212.

## 2 Barn och rättigheter

### 2.1 Rättigheter och skyldigheter

Juridiken är uppbyggd kring ett rättighets- och skyldighetstänkande.<sup>18</sup> En rättighet handlar alltid om den juridiska relationen mellan fysiska och/eller juridiska personer.<sup>19</sup> Förenklat innebär en rättighet att ett intresse hos en individ har erkänts som skyddsvärt och att andra därmed har en plikt att skydda det intresset.<sup>20</sup> En rättighet innebär därför alltid en rättighet *mot* någon och för att ett giltigt anspråk ska föreligga krävs det att det finns en korrelerande skyldighet. En rättighet som saknar en korrelerande skyldighet saknar därmed ett rättsligt giltigt anspråk. Åtnjuter en person en juridisk rättighet har således en annan person en juridisk skyldighet.<sup>21</sup>

Genom att undersöka huruvida det finns en motpart till en rättighet går det att konstatera om en faktisk rättighet verkligen existerar. Saknar rättigheten en motpart finns det inget rättsligt anspråk. Ett exempel på när en motpart saknas finns i regeringsformen.<sup>22</sup> Där stadgas bland annat att det allmänna ska ”*trygga rätten till arbete, bostad och utbildning*”.<sup>23</sup> Lagtexten ger sken av att svensk rätt ger en ”rätt till arbete”. Genom att söka efter motparten till denna rättighet går det att konstatera att en sådan saknas. Därmed står det klart att en rättighet till arbete inte finns. Likaså gäller i fråga om rätten till bostad – det finns ingen som har en skyldighet att ge en hemlös person en bostad. I fråga om utbildning finns verkliga rättigheter då det allmänna har en korrelerande skyldighet att erbjuda utbildning. Staten blir därmed motparten i fråga om rätten till utbildning.<sup>24</sup>

---

<sup>18</sup> Staaf (2010) s. 15.

<sup>19</sup> Dahlman (2010) s. 35.

<sup>20</sup> Singer (2012) s. 39.

<sup>21</sup> För mer information och en vidareutveckling av rättigheter och dess korrelerande skyldigheter, se Hohfeld (1923) s. 35-64.

<sup>22</sup> Dahlman (2010) s. 35 ff.

<sup>23</sup> 1 kap. 2 § 2 st. Regeringsform (1974:152). Härefter förkortat RF.

<sup>24</sup> Dahlman (2010) s. 33 ff.

## 2.2 Barnrätt

Barnrätten uppstod som ett självständigt rättsområde under 1900-talets sista decennier. Fram till 1800-talets senare del togs det för givet att barn (i likhet med kvinnor) inte omfattades av rättigheter i samma utsträckning som vuxna män. Äldre rätts sätt att hantera rättsfrågor gällande barn utmärktes av att barnet var avhängigt vuxnas legala relationer och skiljer sig därmed också från den moderna barnrätten.<sup>25</sup> Den juridiska utgångspunkten har länge varit att barnets biologiska föräldrar ska ges den rättsliga statusen som föräldrar. Idag kan barn, genom adoption eller assisterad befruktning, få rättsliga föräldrar som inte är biologiska.<sup>26</sup> Inte heller måste barnet ha två föräldrar av samma kön.<sup>27</sup> Huvudregeln är fortfarande att ett barn ska ha två föräldrar men det är möjligt för en person att ensam adoptera ett barn. På så vis tillges barnet endast en rättslig förälder.<sup>28</sup>

Barnrätten kännetecknas idag av att barnet, och dess egna legala relationer till det omkringliggande samhället och dess medlemmar, står i centrum för den rättsliga bedömningen. En av de viktiga frågor som barnrätten för med sig är den om hur rättsordningen ska integrera kunskap om barn från andra discipliner som bland annat psykologi, sociologi och medicin. En av barnrättens utgångspunkter är den att barndomen är en period vilken kännetecknas av att barnets psykiska och fysiska förmågor är under utveckling. Under barndomen utvecklas människans grundläggande förmåga i relation till såväl den egna personen som till sin omvärld. Barndomen är också en period i livet då man som människa i stor utsträckning är beroende av sin omgivning för omsorg och tillsyn.<sup>29</sup>

---

<sup>25</sup> Schiratzki (2014) s. 11-14.

<sup>26</sup> Singer (2012) s. 45 f.

<sup>27</sup> 2003 infördes regler kring adoption för samkönade par och 2005 gavs lesbiska par tillgång till assisterad befruktning inom ramen för svensk sjukvård. För mer information se Sörgjerd (2012).

<sup>28</sup> Singer (2012) s. 45 f.

<sup>29</sup> Schiratzki (2014) s. 11-15.



Rättighetsbegreppet har länge varit föremål för diskussion, och inte minst i fråga om barns rättigheter. Frågan som bjuder in till diskussion är huruvida barn kan ha rättigheter på samma vis som vuxna. Barn anses nämligen inte ha den förmåga eller kompetens som krävs för att de ska kunna utöva sina rättigheter. Ett kännetecken för rättigheter är att individen har en rätt att förfoga över eller utöva rättigheten (att kräva uppfyllandet av rättigheten eller att avstå från den) vilket kräver en autonom och självbestämmande individ.<sup>30</sup> Det finns åtminstone två olika sätt att se på rättighetsbegreppet i fråga om barn; ett intresseorienterat och ett viljeteoretiskt perspektiv.<sup>31</sup>

Det intressebaserade synsättet på rättigheter utgår från att barn har skyddsvärda intressen men att det är någon annan än barnet själv som avgör vilka av barnets rättigheter som ska tillgodoses. Intresseteorin utgår från ett synsätt om barn som innebär att de inte ännu besitter den förmåga som krävs för att fatta bindande beslut i personliga frågor. Detta synsätt kan beskrivas som behovs- eller beroendeorienterat vilket betyder att barnets bästa som rättslig målsättning får en stor betydelse när barns rättigheter ska tillgodoses.<sup>32</sup> Om en person har rätt att bestämma vad som är bra för en annan individ måste det dock ifrågasättas om det verkligen finns en rättighet i meningsfull betydelse för innehavaren av den så kallade rättigheten.<sup>33</sup>

Det viljeteoretiska perspektivet utgår i sin tur ifrån att barn har samma möjlighet som vuxna att uttrycka sin vilja och samma förmåga att bestämma i frågor som rör deras personliga förhållanden.<sup>34</sup>

Diskussionen om ifall barnets rättigheter i första hand rör barnets behov av skydd eller barnets rätt till respekt för den egna viljan kan kopplas till den historiska utvecklingen av barnets rättigheter. Utgångspunkten för barns rättigheter var att barn for illa och det ansågs därför vara viktigare att betona

---

<sup>30</sup> Singer (2012) s. 39.

<sup>31</sup> Singer II (2012) s. 77.

<sup>32</sup> Singer (2012) s. 40.

<sup>33</sup> Singer II (2012) s. 82.

<sup>34</sup> Singer (2012) s. 40.

omgivningens och samhällets ansvar för barnet snarare än barnets rätt att självständigt kräva skydd.<sup>35</sup>

Barns rättigheter åtnjuter sedan år 2011 grundlagsskydd. I regeringsformen slås det fast att ”*Det allmänna ska verka för [...] att barns rätt tas till vara*”.<sup>36</sup> Barnets rättigheter kan dock inte endast upprätthållas genom att de omnämns i lagtext. Om inte enskilda individer samt offentliga inrättningar och organ kan ställas till svars för upprätthållandet av barns rättigheter blir lagtextens värde mycket lågt.<sup>37</sup>

## 2.2.1 Barnets bästa

Principen om barnets bästa är sedan länge djupt förankrad i svensk rätt. Hänvisningar till denna princip har förekommit under lång tid och allmänt alltsedan 1900-talets början.<sup>38</sup> Det kan antas att innebörden av barnets bästa är välkänd just för att principen är så gammal, men synen på barnet i samhället har märkbart förändrats under det senaste århundradet.<sup>39</sup>

Vad som är ett enskilts barns bästa saknar ett bestämt svar. Det är allmänt accepterat att barnets bästa som rättslig målsättning inte är ett statiskt begrepp, utan att det är en princip vars innebörd varierar över tid. Likaså är principen beroende av vilket samhälle som den tillämpas i. Barnets bästa är som rättslig idé socialt och kulturellt bestämd.<sup>40</sup> Det går därför inte att klart slå fast vad som är barnets bästa. Det finns heller inte någon anledning att göra det. Vad som är ett barns bästa ska avgöras i det enskilda fallet. Barnets behov, intressen och situation ska beaktas. Att ta hänsyn till barnets bästa innebär också att respektera barnet som en individ med egna rättigheter, som ett rättsligt subjekt och som medborgare med samma grundläggande rättigheter som vuxna. Kunskap och kännedom om den reglering som rör

---

<sup>35</sup> Schiratzki (2014) s. 40 f.

<sup>36</sup> 1 kap. 2 § 5 st. RF.

<sup>37</sup> Stalford (2012) 1 f.

<sup>38</sup> Prop. 1997/98:182 s. 13 f.

<sup>39</sup> Singer (2000) s. 48 f.

<sup>40</sup> Singer (2012) s. 18 och Singer (2000) s. 49-51.

barnets rättsliga ställning och behandling har en avgörande betydelse för att barnets rättigheter ska bli tillgodosedda. Barn saknar många gånger kunskap om sina rättigheter och kan därför inte själva utkräva dem.<sup>41</sup>

Under de senaste årtiondena har barnets intressen och behov getts en allt mer central roll i lagstiftningsarbetet. Målsättningen har varit att skapa en lagreglering som bättre än tidigare tillvaratar och tillgodoser barnets intressen och behov fristående föräldrarnas intressen.<sup>42</sup> Tillgodoseendet av barnets behov och intressen, barnets bästa, ska vara målsättningen vid avgörandet av alla frågor som rör barn.<sup>43</sup> Principen kom därför under 2000-talets början att dominera lagstiftningen.<sup>44</sup> Uttrycket har blivit en ledstjärna för lagstiftningen och särskilt i fråga om regler rörande föräldrars skyldigheter gentemot barnet har barnets bästa angivits som en rättslig målsättning.<sup>45</sup> Vi anser idag att föräldrar finns till för barnet och inte tvärtom.<sup>46</sup>

Barnkonventionen slår fast att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Detta oavsett om åtgärden vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar eller administrativa myndigheter. De stater som är bundna till konventionen ska tillförsäkra barnet det skydd och den omvårdnad som krävs för dess välfärd. Hänsyn ska också tas till föräldrarnas rättigheter och skyldigheter.<sup>47</sup>

Bestämmelsen tar främst syfte på handlingar som är vidtagna av det offentliga inom den rättsliga sfären, då det är stater och inte individer som är rättsligt bundna av konventionen. Trots att konventionen är ett folkrättsligt instrument behandlar barnkonventionen även det civilrättsliga förhållandet mellan barn och föräldrar. Jämfört med äldre traktat om mänskliga

---

<sup>41</sup> Singer (2012) s. 18 f.

<sup>42</sup> Singer (2000) s. 26.

<sup>43</sup> Art. 3 barnkonventionen och SOU 1997:116 s. 22.

<sup>44</sup> Schiratzki (2014) s. 16.

<sup>45</sup> Singer (2000) s. 26.

<sup>46</sup> Singer (2012) s. 92.

<sup>47</sup> Art. 3 barnkonventionen.

rättigheter vilka behandlar ett skydd av barnets bästa utgör barnkonventionens artikel 3 dock en försvagning.<sup>48</sup> Enligt konventionens engelska originaltext ska barnets bästa vara ”a primary consideration” och inte ”the primary consideration”.<sup>49</sup> Det innebär att konventionen medger att en avvägning kan göras mellan barnets bästa och andra intressen.<sup>50</sup> Detta framkommer dock inte av den svenska översättningen och det är därmed inte helt lätt att utläsa att en avvägning mellan de olika intressena ska göras.<sup>51</sup> Barnets bästa måste därmed inte vara utslagsgivande, men det ska väga tungt när åtgärder som rör barn vidtas.<sup>52</sup>

FN:s kommitté för barnets rättigheter har i arbetet efter konventionens tillkomst strävat efter att begränsa möjligheterna till fria tolkningar av begreppet barnets bästa.<sup>53</sup> Det har därigenom fastslagits att följande faktorer måste beaktas vid en bedömning av barnets bästa: barnets inställning och identitet, bevarandet av familjemiljön och upprätthållandet av relationer, omsorg, skydd och säkerhet, utsatthet, samt rätt till hälsa och utbildning. En tolkning av barnets bästa måste överensstämma med barnkonventionens anda och det ska särskilt beaktas att barnet är en individ med egna känslor och åsikter.<sup>54</sup>

I svenska förarbeten har det föreslagits att barnets bästa ska tolkas ur ett objektiva och ett subjektiva perspektiv, där det objektiva perspektivet baseras på det vi vet om barn genom forskning och erfarenhet och där det subjektiva perspektivet innebär att man ska lyssna på det enskilda barnet och inkludera barnets synpunkter i beslutsfattandet.<sup>55</sup>

---

<sup>48</sup> Se bland annat 1959 års deklARATION om barnets rättigheter, artikel 5 i 1986 års Declaration on Social and Legal Principles relating to the Protection and Welfare of Children with Special Reference to Foster Placement and Adoption Nationally and Internationally samt artikel 5.b i 1979 års konvention om eliminering av all diskriminering av kvinnor.

<sup>49</sup> Prop. 1997/98:182 s. 13.

<sup>50</sup> SOU 1997/98:116 s. 128.

<sup>51</sup> Schiratzki (2014) s. 28.

<sup>52</sup> Prop. 1997/98:182 s. 13 och Lagerberg (2014) s. 238.

<sup>53</sup> SOU 1997:116 s. 130.

<sup>54</sup> Schiratzki (2014) s. 29.

<sup>55</sup> SOU 1997:116 s. 134.

Tillämpningen av principen om barnets bästa kan preciseras absolut eller relativt. Skillnaden mellan de båda är att den relativa tillämpningen är svagare och till viss del även villkorlig. Barnets bästa i absolut mening innebär att barnets intresse alltid ska väga tyngre än andra parter. Vidare får barnet inte användas som medel för andra människors behov och önskemål. I relativ mening innebär barnets bästa att barnets intresse aldrig får väga mindre tungt än någon annan parts intresse. Inte heller nu får barnet användas som medel för andra människors behov eller önskemål.<sup>56</sup>

## 2.3 Identitet, ursprung och sökande

Vår tids teorier om identitetsutveckling utgår från Homburger Eriksons<sup>57</sup> psykodynamiska teori. Att utforska sig själv genom att ställa frågor till sig själv rörande vem man är, var man kommer ifrån och vad man önskar med sitt liv har stor betydelse för en individs utveckling. Ett viktigt namn inom den moderna identitetsforskningen är Marcia. Genom Homburger Eriksons lära har Marcia utvecklat en teori på antaganden om att en individs identitet formas genom ett flertal utvecklingssteg.<sup>58</sup>

Identitetsutvecklingen är en process som pågår under hela livet, men den är som starkast under adolescensen<sup>59</sup>. Under adolescensen försöker individen aktivt hitta sig själv genom att sammanlänka den nuvarande bilden av sig själv med sin självuppfattning från tidigare perioder och med sitt biologiska och etniska arv.<sup>60</sup> För adoptivbarn och donatorbarn kan detta innebära att deras ursprung under denna period kan få en ny aktualitet för dem.

---

<sup>56</sup> Lagerberg (2014) s. 239.

<sup>57</sup> Erik Homburger Erikson (1902-1994) var en barnanalytiker samt föreläsare och forskare i utvecklingspsykologi.

<sup>58</sup> Se bland annat Marcia (2006).

<sup>59</sup> Adolescens är perioden mellan puberteten och vuxen ålder och utgör den tid då individen förändras från barn till vuxen.

<sup>60</sup> SOU 2001:10 s. 135 f.

Psykologiska teorier som den ovan har med tiden fått ett allt större inflytande över bland annat adoptionsverksamheten. Från början av 2000-talet och framåt har statliga utredningar haft ett stort fokus kring psykologiska teorier och resonemang kring utlandsadoptioner.<sup>61</sup>

I Sverige är barnets rätt till kännedom om sitt ursprung väl etablerad.<sup>62</sup> Det intresse som traditionellt sett lyfts fram som det viktigaste skälet för en rätt att få kännedom om sitt genetiska ursprung är individens önskan om att ha kännedom om sina biologiska rötter. Intresset är av psykologisk karaktär och människan anses ha ett behov av att känna till sitt ursprung för att på bästa vis utveckla sin identitet och självkänsla.<sup>63</sup> Att känna till sitt genetiska ursprung antas ge ett värde i sig och ursprunget betraktas ofta som en förutsättning för individens identitetsuppfattning.<sup>64</sup> En avsaknad av en länk till det förflutna kan hos många människor skapa en känsla av rotlöshet, som kan vara svår att hantera.<sup>65</sup> Undersökningar av adoptivbarns situation har påvisat behovet av information om ursprunget och dess stora betydelse för barnets utveckling.<sup>66</sup> Resultaten från dessa undersökningar har också i stort sett ansetts kunna gälla för donatorbarn.<sup>67</sup>

En ytterligare anledning till intresset av att få sitt genetiska ursprung fastställt kan vara medicinska skäl. Genom genteknik kan det idag vara möjligt att klarlägga om en person bär anlag för vissa ärftliga sjukdomar. Det kan för den enskilda individen vara mycket betydelsefullt att veta om hon eller han bär på anlag för en sjukdom vars utbrott kan förhindras eller botas genom behandling eller ändrad livsföring. Kunskap om ärftliga sjukdomar ger också möjlighet att tidigt undersöka ett väntat barn och då kanske även bota sjukdomar med hjälp av genterapi.<sup>68</sup> I svensk rätt har rätten till kännedom om sitt ursprung tidigare främst motiverats av

---

<sup>61</sup> Jonsson Malm (2011) s. 215.

<sup>62</sup> Prop. 2001/02:89 s. 46.

<sup>63</sup> Singer (2000) s. 405.

<sup>64</sup> Ibid s. 29 och s. 403.

<sup>65</sup> SOU 1983:42 s. 117.

<sup>66</sup> Ibid s. 17.

<sup>67</sup> Saldeen (1996) s. 250.

<sup>68</sup> Saldeen (1996) s. 250 f.

medicinska skäl. Detta märks särskilt i samband med regleringen av givarinseminationer, och då särskilt som ett argument för öppenhet angående donatorns identitet.<sup>69</sup>

Ett barns rätt till kännedom om sitt ursprung kan också vara av en mer etisk karaktär – om samhället har information om en individs genetiska och biologiska ursprung skulle det vara oetiskt att inte ge individen tillgång till denna information.<sup>70</sup>

Undersökningar har visat att behovet av att få information och kunskap om sitt ursprung inte nödvändigtvis är sammanlänkat med en önskan av att få träffa de genetiska föräldrarna. Behovet kan istället bli tillfredsställt genom kunskap om omständigheterna vid barnets tillkomst såväl som information om de genetiska föräldrarna i förhållande till hur de se ut, hur gamla de är och vad de arbetar med.<sup>71</sup>

Det är inte bara under tonåren som det hos många finns ett behov och intresse av att få vetskap om sin bakgrund. Intresset att söka sitt ursprung väcks ofta i samband med giftermål, graviditet och barns födelse eller föräldrars död.<sup>72</sup>

---

<sup>69</sup> Se bl.a. SOU 1983:42 s. 118 not 1. och prop. 1984/85:2 s. 26.

<sup>70</sup> Singer (2012) s. 85.

<sup>71</sup> Saldeen (1996) s. 250.

<sup>72</sup> Prop. 2003/04:131 s. 69.

# 3 Internationella konventioner

## 3.1 FN:s barnkonvention

Den 2 september 1990 trädde barnkonventionen i kraft och samma år ratificerades den av Sverige. Genom detta har Sverige förpliktat sig att följa konventionens bestämmelser. Konventionen är en internationell, folkrättslig förpliktelse som dock inte är direkt tillämplig rätt i Sverige. Rättsväsendet är inte bunden av konventionens regler på samma vis som den är av svensk lag. Däremot används konventionsbestämmelserna vid tolkning av svensk rätt, så att denna står i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden.<sup>73</sup> För att stärka barnets rättigheter har regeringen påbörjat arbetet med att göra barnkonventionen till svensk lag och en utredning har tillsatts med uppdrag att lämna förslag till en lag om inkorporering av barnkonventionen. Uppdraget ska redovisas i sin helhet senast den 28 februari 2016.<sup>74</sup>

Barnkonventionen är inriktad på det enskilda barnet och konventionen omfattar såväl medborgerliga och politiska som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.<sup>75</sup> Den har således en stor bredd och är mycket omfattande. Dess 54 artiklar berör rättigheter för barn som delvis kompletterar och delvis motsäger varandra. Barnets rättigheter är enligt flera av konventionens artiklar integrerade med föräldrarnas och då rättigheterna skyddar familjen kan barnets rättigheter sägas vara avhängiga föräldrarnas. Bortsett från de rättigheter som är direkt beroende av föräldrarnas rättigheter ger konventionen barnet rättigheter som generellt inte tilldelas vuxna i samma omfattning och där barnets rätt inte är direkt beroende av föräldrarnas. Gränsen mellan dessa och andra rättigheter är flytande.<sup>76</sup>

---

<sup>73</sup> Ds 2001:53 s. 32 och Socialdepartementet (2014) s. 5.

<sup>74</sup> Dir. 2015:17 s. 2 f.

<sup>75</sup> Ds 2011:37 s. 11.

<sup>76</sup> Schiratzki (2014) s. 44.



Konventionens femte artikel ålägger konventionsstaterna att respektera det ansvar och de rättigheter som tillkommer föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har ett lagligt ansvar för barnet, samt att ge lämplig ledning och råd då barnet utövar de rättigheter som erkänns genom barnkonventionen. Konventionsstaterna ska också respektera att föräldrarnas rättigheter minskar i takt med att barnets ökar.<sup>77</sup>

Barnkonventionen slår fast att barn har rätt att, så långt det är möjligt, få vetskap om sina föräldrar.<sup>78</sup> Denna rättighet innebär en rätt till kunskap om sitt biologiska ursprung i de fall då de biologiska och de rättsliga föräldrarna inte är desamma.<sup>79</sup>

Det saknas en entydig tolkning av innebörden i uttrycket ”vetskap om sina föräldrar” och en möjlig tolkning är att artikeln anger att familjerättslig status som huvudregel ska fastställas i överensstämmelse med det genetiska släktskapet – men att den inte säger något om de fall där så inte sker. Skulle denna tolkning vara den korrekta kan istället konventionens artikel 8 betraktas som ett erkännande av barnets rätt till kännedom om sitt genetiska ursprung, helt oberoende frågan om familjerättslig status.<sup>80</sup> Artikel 7 ska nämligen alltid läsas tillsammans med artikel 8.<sup>81</sup> Artikel 8 stadgar att barnets rätt till identitet ska respekteras och slår fast barnets rätt att behålla sin identitet och sina släktförhållanden.<sup>82</sup> Artikeln kan tolkas som ett ännu tydligare ställningstagande för barns rätt till kännedom om biologiskt ursprung. Kännedom om sitt ursprung ses, som ovan nämnts, alltmer som en förutsättning för en individs identitetsuppfattning.<sup>83</sup> Oavsett vilken styrka som barnkonventionens artiklar ska tillmätas går det att konstatera att de lyfter fram betydelsen av kännedom om ursprung.<sup>84</sup>

---

<sup>77</sup> Schiratzki (2014) s. 30.

<sup>78</sup> Art. 7.1 barnkonventionen.

<sup>79</sup> Singer (2000) s. 385 f.

<sup>80</sup> Singer (2002) s. 629.

<sup>81</sup> Hodgkin och Newell (2007) s. 97.

<sup>82</sup> Art 8.1 barnkonventionen.

<sup>83</sup> Singer (2000) s. 402 f.

<sup>84</sup> Singer (2012) s. 84.

En stat ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns genom konventionen.<sup>85</sup> Lagstiftning är statens främsta instrument för att garantera ett tillgodoseende av barns rättigheter, och all lagstiftning som rör barn ska därför utformas i överensstämmelse med barnkonventionen och de andra internationella traktat som reglerar barns rättigheter. Staten är dock också skyldig att respektera och främja föräldrarnas rättigheter och skyldigheter.<sup>86</sup>

I svensk debatt förutsätts ofta att barnets intresse av information om sitt ursprung tillgodoses genom att de biologiska föräldrarna får rättslig status som föräldrar och en överensstämmelse mellan rättsligt och biologiskt föräldraskap är eftersträvansvärt. Uttrycket ”vetskap om föräldrarna” som omnämns i konventionens artikel 7 innebär däremot inte nödvändigtvis ett rättsligt förhållande mellan barn och föräldrar, utan begreppet avser endast en rätt till information om individens biologiska eller genetiska ursprung. Någon koppling till rättslig status saknas därmed.<sup>87</sup>

Vid konventionens utarbetande aktualiserade artikel 7 enbart adopterade barns rätt att få vetskap om sina biologiska föräldrar. Rätten till information om sitt ursprung i de fall då barnet tillkommit genom assisterad befruktning berördes således inte.<sup>88</sup> En entydig tolkning av artikeln finns idag inte att tillgå. Frågan är därför huruvida en donator är att anse som en förälder i konventionens mening.<sup>89</sup>

Genom FN-kommitténs länderrapporter har frågor som rörande donatorbarn väckts och kommittén har konstaterat att lagstiftning som saknar bestämmelser om donatorbarns rätt att få vetskap om sina genetiska föräldrar kan strida mot konventionsbestämmelserna.<sup>90</sup> Ett absolut förbud mot rätten till kännedom om ursprunget står i motsats till barnkonventionen

---

<sup>85</sup> Art. 4 barnkonventionen.

<sup>86</sup> Socialdepartementet (2014) s. 10 f.

<sup>87</sup> Singer (2000) s. 386 f.

<sup>88</sup> Prop. 1997/98:182 s. 212.

<sup>89</sup> Ziemele (2007) s. 26.

<sup>90</sup> SOU 1997:116 s. 213.

och dess syfte. Detta syfte såväl som FN kommitténs tolkning att termen ”föräldrar” inom ramen av artikel 7 även inkluderar de biologiska föräldrarna tydliggör att rätten till kännedom om sitt ursprung är en del av barnets bästa.<sup>91</sup> Hodgkin och Newell argumenterar för att begreppet ”föräldrar” i artikel 7 omfattar såväl genetiska, biologiska och sociala föräldrar.<sup>92</sup> Det är mycket troligt att även donatorbarns rätt till kännedom om sitt ursprung omfattas av artikeln.<sup>93</sup> Ur ett svenskt perspektiv har det sedan länge förutsatts att rätten till kännedom om sitt ursprung enligt artikel 7 omfattar även donatorbarn.<sup>94</sup>

Rätten till kännedom om sitt ursprung omfattar både rätten till kunskap om sin tillkomst såväl som rätten till information om sina föräldrar.<sup>95</sup> Rätten till information om sina föräldrar kan avse tillgodoseendet av två olika intressen: intresset av en familjerättslig status och intresset att känna till sitt biologiska ursprung. Rätten till information om sitt ursprung kan i Sverige tillgodoses utan att barnets familjerättsliga status påverkas.<sup>96</sup>

### **3.1.1 Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige**

År 2010 godkände Sveriges riksdag en strategi vars syfte är att stärka barnets rättigheter i landet. Strategin består av ett antal principer vilka alla uttrycker grundläggande förutsättningar för att stärka barnets rättigheter i Sverige. Strategin ska verka som en utgångspunkt för offentliga aktörer på såväl statlig som kommunal nivå som i sina verksamheter ska säkerställa barns rättigheter. Särskilt noteras rättsväsendets viktiga roll i att utifrån gällande lagstiftning säkerställa barn deras rättigheter. Bland strategins principer återfinns bland annat följande: all lagstiftning som rör barn ska

---

<sup>91</sup> Ziemele (2007) s. 26 f.

<sup>92</sup> Hodgkin och Newell (2007) s. 105 f.

<sup>93</sup> Singer (2002) s. 629.

<sup>94</sup> Se bl.a. prop. 1989/90:107 s. 36 och SOU 1997:116 s. 25 och s. 224. Se också SOU 2007:3 s. 47-66, s. 75-89 och s. 91 f.

<sup>95</sup> Art. 7 och 8 barnkonventionen samt Frith (2001) s. 476.

<sup>96</sup> Singer (2000) s. 386 f.

utformas i överensstämmelse med barnkonventionen, barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem, barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken och beslut och åtgärder som rör barn ska följas upp och utvärderas utifrån ett barnperspektiv.<sup>97</sup>

Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet och konventionens rättigheter ska respekteras på alla nivåer i samhället. Konsekvenser av beslut ska analyseras genom så kallade barnkonsekvensanalyser och de faktiska konsekvenser som beslut och åtgärder har för barn ska utvärderas. Så ska ske oavsett om beslutet eller åtgärden gäller ett enskilt barn eller om det är generella beslut som rör barn som grupp. Genom dessa uppföljningar och utvärderingar ska det gå att identifiera ett eventuellt behov av nya lagbestämmelser för att stärka barns rättigheter.<sup>98</sup>

## 3.2 Europakonventionen

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna<sup>99</sup> gäller sedan den 1 januari 1995 som svensk lag.<sup>100</sup> Konventionen rör bland annat skyddet för privat- och familjelivet. Var och en har en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.<sup>101</sup>

Artikelns främsta innebörd är att staten ska avstå från att egenmäktigt ingripa i individers och familjers liv. Artikelns kan också ålägga staten att vidta positiva åtgärder för att skydda den enskildes privata sfär.<sup>102</sup> Begreppet familjeliv har i konventionens mening en självständig betydelse och

---

<sup>97</sup> Socialdepartementet (2014) s. 8-9.

<sup>98</sup> Ibid s. 18 f.

<sup>99</sup> Förkortas här efter EKMR.

<sup>100</sup> Lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

<sup>101</sup> Art 8 EKMR.

<sup>102</sup> Vlaaringerbroek (2002) s. 123.

påverkas därför inte av de nationella staternas definitioner. Respekten till rätten för familjelivet innebär ett erkännande av det faktum att det finns rättsliga relationer mellan individerna i familjen. Begreppet familjeliv antyder att den primära avsikten är att skydda det faktiska familjelivet, vilket innefattar relationerna och miljön. Familjen har under en lång period ansetts utgöra en skyddsvärd del av den enskildas privata sfär. Staten har därför en skyldighet att aktivt ingripa för att tillvarata en individs rätt till familjeliv.<sup>103</sup>

En inskränkning av rätten är möjlig av offentlig myndighet om det sker med stöd av lag och det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till landets säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller andra personers fri- och rättigheter.<sup>104</sup> Kravet på lagenlighet innebär att inskränkningen måste ha stöd i nationell lag och att denna uppfyller rimliga anspråk på rättssäkerhet. För att kravet på nödvändighet ska vara uppfyllt har Europadomstolen ställt kravet att det ska finnas ett ”angeläget samhällligt behov”. Inskränkningen måste stå i proportion till syftet som ska tillgodoses genom inskränkningen. Varje konventionsstat har en viss frihet, en *margin of appreciation*, att avgöra om en inskränkning är nödvändig. I fråga om inskränkningar som motiveras av allmänna intressen ges de nationella organen en mer omfattande frihet.<sup>105</sup> Den *margin of appreciation* som tillkommer varje medlemsstat ger staterna betydande möjligheter att med nationell reglering utforma de materiella bedömningsgrunderna. Detta innebär att Europadomstolen ofta tar stor hänsyn till de lokala överväganden som de olika staterna har gjort i sina bedömningar. Detta handlingsutrymme tillges staten på grund av uppfattningen att olika nationers sedvanor och kultur ska respekteras.<sup>106</sup>

---

<sup>103</sup> Mattsson (2010) s. 50 ff.

<sup>104</sup> Se art. 8 (2) EKMR.

<sup>105</sup> Danelius (2015) s. 369-371.

<sup>106</sup> Mattsson (2010) s. 57.

Rättigheten är svårdefinierad och har många aspekter då många företeelser kan tänkas hänföras till privatlivet.<sup>107</sup> Respekt för familjelivet är nära förbunden med rätten till respekt för privatlivet, och sällan kan rätten till familjeliv särskiljas från rätten till respekt för privatlivet.<sup>108</sup> Artikeln ställer inga detaljerade krav på utformning av länders familjerättslagstiftning.<sup>109</sup> När svensk domstol ska avgöra frågor om bland annat adoption ska således även konventionens krav på respekt och skydd för det existerande familjelivet beaktas.<sup>110</sup>

Till en familj räknas gifta makar och deras minderåriga barn, barnlösa makar såväl som adoptivföräldrar. Ett äktenskap är inte nödvändigtvis det som konstituerar familjen, men ett familjeband kvarstår mellan ett barn och båda föräldrarna även efter en skilsmässa.<sup>111</sup> Rätten till respekt för familjelivet medför som huvudregel en rätt för familjemedlemmarna att leva tillsammans och på andra sätt bevara och utveckla familjens ömsesidiga relationer utan ingrepp från statens sida.<sup>112</sup> Genom domstolens praxis har statusen för det sociala föräldraskapet stärkts. Tidigare tillgavs de biologiska och genetiska föräldrarna de primära rättigheterna, medan fokus idag läggs på de rättigheter som innehas av den eller de som har ett ”familjeliv” med barnet.<sup>113</sup>

Rätten till kännedom om sitt genetiska ursprung utgör enligt domstolen en rättighet under artikel 8. Rätten kan dock inte anses vara absolut då artikel 8(2) möjliggör för staterna att begränsa rätten till privat- och familjeliv i de fall då den förhindrar andra personers fri- och rättigheter.<sup>114</sup>

---

<sup>107</sup> Danelius (2015) s. 369-371.

<sup>108</sup> Cameron (2011) s. 115. Se även Olsson mot Sverige.

<sup>109</sup> Danelius (2015) s. 364- 366.

<sup>110</sup> Ds 2001:53 s. 72.

<sup>111</sup> Danelius (2015) s. 394.

<sup>112</sup> Ibid s. 396.

<sup>113</sup> Vlaardingerbroek (2002) s. 129.

<sup>114</sup> Stoll (2008) s. 35 f.

Det är dock även möjligt att argumentera för att de rättsliga föräldrarna har en rätt att bevara och upprätthålla sitt privatliv och sin integritet.<sup>115</sup> Vissa menar att barnets rätt till kännedom om sitt ursprung skulle utgöra ett otänkbart intrång i privat- och familjelivet.<sup>116</sup> På grund av detta skulle barnet sakna en rätt till kännedom om sitt ursprung. Att avslöja personliga hemligheter kan föra med sig många negativa konsekvenser. Som tidigare nämnts bygger de argument som finns för rätten till sitt ursprung ofta på barnets bästa och barnets rättigheter. Då åtskiljs normalt barnets rättigheter från övriga och föräldrarnas rättigheter bortses helt från. Likaså bortses från det faktum att det är föräldrarna som fattar besluten ifråga om de egna barnens omsorg.<sup>117</sup>

---

<sup>115</sup> Walker och Broderick (1999) s. 39.

<sup>116</sup> Haderka (1987) s. 85.

<sup>117</sup> Walker och Broderick (1999) s. 39.

# 4 Adoption

## 4.1 Historisk återblick

Sedan lång tid tillbaka har det i Sverige förekommit att familjer tagit hand om andras barn och uppfostrat dem som sina egna. Under en mycket lång period saknades bestämmelser om adoption i svensk lagstiftning.<sup>118</sup> Först 1917 möjliggjordes adoption i svensk rätt och adoptionsinstitutet är därmed ett relativt nytt institut i Sverige.<sup>119</sup> Ett starkt skäl till att införa ett adoptionsinstitut var att det ansågs viktigt att ge fosterhemsplacerade barn samma rättigheter i förhållande till sina fosterföräldrar som om de vore parets egna barn. Målsättningen var, liksom den är idag, att skapa ett tryggt uppväxtförhållande för barnet.<sup>120</sup> Den adoption som möjliggjordes genom 1917 års lag var en så kallad svag adoption. Efter att en adoption hade genomförts kvarstod ännu en familjerättslig relation mellan barnet och dess biologiska släktingar, trots att den faktiska kontakten var avskuren. Barnet hade därmed en dubbel familjerättslig anknytning.<sup>121</sup>

Adoption tillgodosåg barnets rätt till en familjetillhörighet i rättslig mening, men var främst ett sätt att tillgodose barnets intresse av omsorg och underhåll. Fokus låg på föräldrafunktionerna, men också barnets rätt till kännedom om sitt ursprung uppmärksammades. Denna rätt var dock kopplad till ett materiellt snarare än psykologiskt intresse.<sup>122</sup> En adoption innebar att alla föräldraskapets rättsverkningar gällde mellan adoptivförälder och adoptivbarn, dock i begränsad omfattning i fråga om arvsrätt. Barnet kunde nämligen ha fortsatt arvsrätt efter de biologiska föräldrarna, och kunde även under vissa förutsättningar erhålla underhåll från dessa.<sup>123</sup> På

---

<sup>118</sup> Sverne Arvill och Svensson (2008) s. 19.

<sup>119</sup> SOU 2009:61 s. 65 och Sverne Arvill och Svensson (2008) s. 9. Se även lag (1917:378) om adoption.

<sup>120</sup> Singer (2012) s. 59 f.

<sup>121</sup> SOU 2009:61 s. 65 f. och Ryrstedt (2002) s. 563 f.

<sup>122</sup> Singer (2000) s. 407 f.

<sup>123</sup> SOU 2009:61 s. 65 f.



grund av dessa omständigheter ansågs adoptivbarns rätt till information om sitt ursprung ur ett rättsligt perspektiv vara relativt okomplicerad.<sup>124</sup>

Längre in på 1900-talet blev det vanligt att familj och omgivning försökte dölja det faktum att barnet var adopterat och det var först på 1950-talet som öppenhet kring adoptioner och barnets rätt till vetskap om adoptionen betraktades som en viktig och positiv sak. Den förändrade attityden kring öppenhet om adoption och ursprung var tydligt påverkad av utvecklingen och ökningen av internationella adoptioner.<sup>125</sup>

Genom praxis kom så kallade in blanko-adoptioner att utvecklas.<sup>126</sup> Dessa innebar att barnets biologiska föräldrar gav samtycke till adoption trots att de saknade information om adoptantens namn eller bostadsort. I samband med ett betänkande från 1954 konstaterades det att förfarandet hade vissa nackdelar men att det också kunde medföra betydande fördelar. En av fördelarna var att adoptivföräldrarna fick en ökad trygghetskänsla då barnets biologiska släkt saknade kännedom om deras identitet. På så vis ansågs bättre förutsättningar skapas för att adoptivföräldrarna skulle behandla barnet som sitt eget. Förfarandets nackdel ansågs vara att det underlättade för adoptivföräldrarna att underlåta att berätta för barnet om adoptionen och barnets biologiska ursprung. En underlåtenhet av detta slag betraktades av utredningens sakkunniga som icke eftersträvansvärd då vikten av barnets etiskt betingade rätt att vid mogen ålder få kunskap om adoptionen betonades.<sup>127</sup>

1958 gjordes adoptioner starka vilket innebar att det rättsliga förhållandet mellan barnet och de biologiska föräldrarna helt upphörde genom adoptionen.<sup>128</sup> Arvsrätt efter de biologiska föräldrarna fanns dock i vissa fall kvar fram till 1970 och de biologiska föräldrarna kunde, i rättsliga

---

<sup>124</sup> Singer (2000) s. 407 f.

<sup>125</sup> Saldeen (1996). 267 f.

<sup>126</sup> Se bl.a. NJA 1940 s. 690.

<sup>127</sup> SOU 1954:6 s. 166 f.

<sup>128</sup> Se Lag (1958:640) om ändring i föräldrabalken och prop. 1958 A:144 s. 212 ff.

sammanhang, inta en ställning som föräldrar till barnet. Barnets intresse av kännedom om sina biologiska föräldrar var, ur ett rättsligt perspektiv, fortfarande en självklarhet. Det var således först 1970 som alla adoptivbarn till fullo jämställdes med adoptivföräldrarnas biologiska barn.<sup>129</sup>

## 4.2 Gällande rätt

Vid adoption av omyndiga barn ska rätten pröva om det är lämpligt att adoptionen äger rum.<sup>130</sup> Innan en adoptionsansökan kan beviljas ska socialnämnden i ansökandens hemkommun lämna ett medgivande till adoptionen. Till grund för medgivandet ligger en medgivandeutredning vilken omfattar det mesta som har att göra med familjen: utbildning, arbete, livsåskådning, hälsotillstånd, tidigare och nuvarande levnadsförhållanden, uppväxten och barn som eventuellt redan finns i familjen. Även relationer till släkt och omgivning samt motiven till adoptionen tas upp. Innan ett medgivande kan lämnas ska de blivande föräldrarna delta i en särskild föräldrautbildning för adoptivföräldrar.<sup>131</sup> Obligatorisk närvaro krävs vid de kommunala föräldrautbildningarna.<sup>132</sup> Föräldrautbildning genomförs då samhället har ett särskilt ansvar för att barnet kommer till så väl förberedda föräldrar som möjligt. Målet med utbildningen är att deltagarna ska få kunskaper om adoptivbarns särskilda behov samt att få kunskap i hur en adoption praktiskt går till. Under utbildningen ska deltagarna bland annat föra en diskussion utifrån deras tankar om öppenhet för att barnet kan komma att ha kontakt med sin biologiska släkt i ursprungslandet.<sup>133</sup>

De biologiska föräldrarna måste samtycka till adoptionen för att den ska kunna genomföras. Samtycke krävs inte i de fall då de biologiska föräldrarna saknar vårdnad om barnet.<sup>134</sup> Är barnet över tolv år måste även

---

<sup>129</sup> Singer (2000) s. 408 f.

<sup>130</sup> 4 kap. 6 § Föräldrabalk (1949:381), härefter förkortad FB.

<sup>131</sup> Sverne Arvill och Svensson (2008) s. 13 f.

<sup>132</sup> SOU 2003:49 s. 29.

<sup>133</sup> Sverne Arvill och Svensson (2008) s. 107-112.

<sup>134</sup> 4 kap. 5a § FB.

barnet samtycka till adoptionen.<sup>135</sup> Adoption får bara ske om det är till fördel för barnet, och barnets bästa särskilt beaktas.<sup>136</sup> Barnets behov av omsorg läggs till grund för avgörandet av vem eller vilka som ges status som förälder och därmed har det rättsliga ansvaret för barnet.<sup>137</sup> Kommer barnet från ett annat land än Sverige kan reglerna kring adoption variera något. Beroende på vilket land barnet kommer ifrån sker adoptionen i barnets hemland eller genom beslut av svensk domstol. Många gånger fattas ett beslut först i barnets hemland och senare ytterligare ett i Sverige.<sup>138</sup>

Barnets rätt vid adoption ska utgå från vad som är det enskilda barnets bästa. Det föreligger för en vuxen person inte någon rätt att adoptera ett barn.<sup>139</sup> Europadomstolen har markerat att en adoption innebär att ett barn tillhandahålls en familj och inte att en familj tillhandahålls ett barn.<sup>140</sup>

Den svenska adoptionslagstiftningen saknar en uttalad rättighet för adoptivbarn att få del av sitt ursprung. Trots detta verkar det råda enighet om att denna rätt existerar, då det i förarbeten framgår att adoptivbarn bör ha rätt till kunskap om sitt ursprung.<sup>141</sup>

### 4.3 Offentlighet och sekretess

Vid registrering av persondata hos myndigheter aktualiseras frågan om vilka krav som genom artikel 8 EKMR kan ställas på behandlingen av handlingarna. Registrering av personuppgifter kan beröra rätten till respekt för privatlivet. En aspekt av personsekretessen är den enskildes intresse av att handlingar som berör dennes privata förhållanden inte utan starka skäl lämnas ut till andra. Huruvida en registrering strider mot artikeln beror på omständigheterna i det enskilda fallet. Hänsyn tas till de olika synsätt som

---

<sup>135</sup> 4 kap. 5 § FB.

<sup>136</sup> 4 kap. 6 § FB samt art. 21 barnkonventionen.

<sup>137</sup> Singer (2000) s. 400.

<sup>138</sup> Sverne Arvill och Svensson (2008) s. 13 f.

<sup>139</sup> Mattsson (2010) s. 53 f.

<sup>140</sup> Fretté mot Frankrike para. 42.

<sup>141</sup> Prop. 2003/04:131 s. 68.

råder i olika konventionsstater. Sveriges offentlighetsprincip medför att en hel del information, i vilket enskildas förhållanden kan ingå, är allmänt tillgänglig. De privata förhållanden som myndigheter behandlar som sekretessbelagt material varierar stort från land till land. På grund av detta har varje konventionsstat en stor rörelsefrihet, men det är naturligt att genom artikel 8 kräva att känslig information behandlas ansvarsfullt och inte i onödan görs tillgängligt för andra än de som har ett legitimt intresse av informationen.<sup>142</sup>

Sveriges demokratiska system grundar sig bland annat på principer om offentlighet och yttrandefrihet. Offentlighetsprincipens huvudregel innebär att all offentlig förvaltning ska kunna granskas.<sup>143</sup> Principen innefattar en rätt för den enskilde att ta del av allmänna handlingar<sup>144</sup> utan att behöva uppge namn eller ändamålet till varför handlingarna önskas bli utlämnade. En myndighet får endast efterforska detta i de fall då myndigheten måste pröva om hinder föreligger mot att handlingen lämnas ut.<sup>145</sup>

Under adoptionsprocessen är flertalet myndigheter och organisationer inblandade och många gånger förekommer det känsliga uppgifter i dessa ärenden. I ett adoptionsärende där adoptivföräldrarna ansöker om att få adoptera ett barn skulle barnets biologiska föräldrar kunna få ett visst sekretesskydd. I vissa kulturer fördöms en kvinna av sin omgivning om hon föder ett barn utom äktenskapet och det faktum att hon fött och lämnat bort ett barn för adoption kan leda till en risk att hon trakasseras. Det är därför möjligt att argumentera för att identiteten på den biologiska modern i vissa fall torde kunna vara sekretessbelagd.<sup>146</sup>

---

<sup>142</sup> Danelius (2015) s. 386 och s. 390.

<sup>143</sup> Zetterström (2010) s. 10 f.

<sup>144</sup> En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och den är att anse som inkommen till myndigheten. En handling är inkommen till en myndighet när den har anlänt till myndigheten eller kommit behörig befattningshavare tillhanda, se 2 kap 3 och 6 §§ Tryckfrihetsförordning (1949:105). Förkortas här efter TF.

<sup>145</sup> 2 kap 1 och 4 §§ TF samt Bohlin (2015) s. 145.

<sup>146</sup> Sverne Arvill och Svensson (2008) s. 172 f.

### 4.3.1 Folkbokföringens register

När ett barn föds i Sverige eller kommer hit till landet med sina adoptivföräldrar ska det folkbokföras hos Skatteverket.<sup>147</sup> Uppgifter om att en person är adopterad finns antecknade i folkbokföringens register.<sup>148</sup> I registret förvaras också uppgifter om adoptivföräldrar och biologiska föräldrar om dessa är kända.<sup>149</sup> Såväl adoptivföräldrarnas namn och personnummer som de biologiska föräldrarnas namn och personnummer finns antecknade i registret.<sup>150</sup> Anledningen till att de biologiska föräldrarna finns registrerade är främst för att barnet har rätt att få veta sitt ursprung.<sup>151</sup> Vid internationella adoptioner kan uppgifter om de biologiska föräldrarna ibland saknas. Detta beror då på att dessa uppgifter är okända.<sup>152</sup>

Som huvudregel är uppgifterna i folkbokföringen offentliga.<sup>153</sup> Sekretess kan dock gälla i fråga om uppgifter om enskilds personliga förhållanden i de fall då det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denna lider men om uppgiften röjs.<sup>154</sup> Begreppet men har en vid innebörd och i första hand åsyftas skador som att en person blir utsatt för andras missaktning om dennes personliga förhållanden blir kända. Endast den omständigheten att andra personer känner till en, för individen, enskild ömtålig uppgift kan många gånger vara tillräckligt för att anses medföra men.<sup>155</sup> Uppgifter om adoption kan vara uppgifter som enligt 22 kap. 1 § OSL anses vara känsliga. Begär en utomstående person ut information om adoptionsförhållanden gör Skatteverket en sekretessprövning. Vid internationella adoptioner lämnas uppgiften normalt ut, med motiveringen att det i de flesta fall är uppenbart att personen i fråga är adopterad. I fråga om adoptioner inom Norden utgår

---

<sup>147</sup> 2 § Folkbokföringslag (1991:841) samt Sverne Arvill och Svensson (2008). s. 184 f.

<sup>148</sup> Ds 2001:53 s. 57.

<sup>149</sup> Sverne Arvill och Svensson (2008) s. 184 f.

<sup>150</sup> Ds 2001:53 s. 57.

<sup>151</sup> Enligt mejlkorrespondens med Skatteverket den 20 oktober 2015.

<sup>152</sup> Ds 2001:53 s. 57.

<sup>153</sup> 22 kap. 1 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) samt Lundgren, 22 kap. 1 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) not 346. Offentlighets- och sekretesslagen förkortas här efter OSL.

<sup>154</sup> 22 kap. 1 § 1st OSL.

<sup>155</sup> Ekroth och Fridström Montoya (2014) s. 24.

Skatteverket från att det inte alltid står klart för den enskilde individen att hon eller han är adopterad, och de är därför försiktiga med vilka uppgifter som lämnas ut till någon annan än den enskilde själv.<sup>156</sup> Det finns inte något lagstadgat krav på att barnet ska ha uppnått en tillräcklig mognad för att det ska få tillgång till uppgifterna.

## 4.4 Föräldrarnas roll

I slutet av 1980-talet föreslogs ett tillägg till lagstiftningen vilket skulle göra adoptionsföräldrar skyldiga att upplysa barnet om att det är adopterat. Förslaget motiverades bland annat med att ett adoptivbarn aldrig kan utnyttja de olika informationsmöjligheterna om det inte först känner till att det är adopterat. De rättsliga föräldrarna skulle således åläggas med en informationsplikt.<sup>157</sup> Förebilden till den föreslagna informationsplikten fanns i norsk adoptionslagstiftning och skyldigheten skulle innebära att föräldrarna skulle berätta för barnet så snart det lämpligen kunde ske.<sup>158</sup> Förslaget kom aldrig att leda till ett genomförande av en sådan lagstiftning.<sup>159</sup>

Frågan aktualiserades återigen 2001. En departementspromemoria behandlade frågan om att införa en bestämmelse som skulle ålägga adoptivföräldrarna att, så snart som det ansågs lämpligt, informera barnet om att det är adopterat. Det framfördes att föräldrarna själva bör avgöra tidpunkten när det är lämpligt att upplysa barnet om dess ursprung. Vidare konstaterades att det åligger socialtjänsten att följa upp vilka behov av hjälp och stöd som kan finnas efter att ett ärende om adoption har avgjorts. Om adoptivföräldrarna inte upplyser barnet om att det är adopterat torde det ankomma på socialtjänsten att stödja föräldrarna så att barnet får nödvändig information. Att det i vissa fall aldrig kan anses lämpligt att barnet får

---

<sup>156</sup> Enligt mejlkorrespondens med Skatteverket den 20 oktober 2015.

<sup>157</sup> SOU 1989:100 s. 172.

<sup>158</sup> Saldeen (1996) s. 268.

<sup>159</sup> SOU 1997:116 s. 218.

information om dess ursprung kan dock inte, enligt utredningen, uteslutas.<sup>160</sup>

Promemorians syfte är att stärka barnets rätt och många remissinstanser förhöll sig positiva till ett införande av en sådan regel.<sup>161</sup> Det konstaterades att ett förtigande av en adoption aldrig kan anses vara förenligt med barnets bästa.<sup>162</sup> Vidare konstaterades det att en regel om upplysningsskyldighet även borde införas för barn som har tillkommit genom assisterad befruktning.<sup>163</sup> Promemorian kom att bli remitterad och avslutades sedermera i samband med att beslut fattades om direktiv till en utredning om adoptionsreglerna.<sup>164</sup> Utredningen som tillsattes lämnade sitt betänkande<sup>165</sup>, med förslag om föräldrars upplysningsskyldighet, till regeringen 2009.<sup>166</sup> Den föreslagna bestämmelsen saknar sanktion men skulle enligt utredningen utgöra en viktig markering av att barnet har rätt till kunskap om sitt ursprung.<sup>167</sup> Betänkandet bereds i skrivande stund i Justitiedepartementet. Departementet har förhoppning om att beslut ska fattas i frågan under 2016.<sup>168</sup>

Det saknas därför ännu en lagstadgad skyldighet för de rättsliga föräldrarna att berätta för sitt barn om omständigheterna kring dess tillkomst. Istället uppmuntras föräldrarna att berätta. Ur barnets perspektiv anses det viktigt att informationen kommer barnet till del på ett vis som är gynnsamt för dess utveckling. Det anses vara av största vikt att föräldrarna själva berättar för barnet. Ett ärligt och tillitsfullt förhållande till föräldrarna är mycket viktigt. Föräldrarna bör berätta tidigt så att barnet inte får informationen på ett oplanerat eller ofrivilligt vis och upplever ett svek från föräldrarnas sida. Att ha blivit undanhållen sanningen är i regel mer traumatiserande än sanningen

---

<sup>160</sup> Se Ds 2001:53 s. 100 f.

<sup>161</sup> Prop. 2003/04:131 s. 68 f.

<sup>162</sup> Ds 2001:53 s. 78.

<sup>163</sup> Ibid s. 92.

<sup>164</sup> Se dir. 2007:150.

<sup>165</sup> Se SOU 2009:61 Modernare Adoptionsregler.

<sup>166</sup> Enligt mejlkorrespondens med Justitiedepartementet den 3 december 2015.

<sup>167</sup> SOU 2009:61 s. 19.

<sup>168</sup> Enligt mejlkorrespondens med Justitiedepartementet den 3 december 2015.

i sig.<sup>169</sup> Föräldrarnas avsikt att berätta i ett senare stadie kan förorsaka problem. Allteftersom tiden går blir det sannolikt svårare och svårare för föräldrarna att lämna informationen och barnet kommer dessutom att reagera kraftigare på informationen. Att berätta tidigt och kontinuerligt i takt med att barnet utvecklas är fördelaktigt då förmedlingen av informationen kan ske på ett sakligt och icke-emotionellt vis. De barn som har fått information senare i livet har visat känna sig argare och mer negativa till sin konception.<sup>170</sup>

## 4.5 Myndigheternas ansvar

I samband med att ett adoptivbarn söker sitt ursprung och får tillgång till känslomässiga uppgifter i adoptionsdokumenten kan stöd behövas ges. Också under uppväxten kan barnet ha behov av att samtala med någon utomstående om bakgrund, känslor av tillhörighet, utanförskap och andra existentiella frågor.<sup>171</sup> På grund av detta är socialtjänsten skyldig att tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas i adoptionsärenden.<sup>172</sup> Även vuxna adopterade ska ha möjlighet att vända sig till socialtjänsten i de fall de behöver hjälp och stöd med anledning av adoptionen. Socialtjänsten ska ha särskild kunskap om adoption och det är därför lämpligt att denna kunskap tillvaratas även i fråga om vuxna adopterade.<sup>173</sup> Socialtjänsten ska bistå barnet när det tar del av de uppgifter om adoptionen som socialnämnden har om denne i sina handlingar. En beredskap ska finnas för att hjälpa barnen vidare, om hur de ska gå till väga för att få mer information om varför de blev adopterade.<sup>174</sup> Bland annat bör adoptivbarnet få information om vart hon eller han kan vända sig för att få

---

<sup>169</sup> Prop. 2001/02:89 s. 46-48.

<sup>170</sup> Lagerberg (2014) s. 250.

<sup>171</sup> SOU 2003:49 s. 260.

<sup>172</sup> 5 kap 1 § Socialtjänstlag (2001:453). Förkortas härefter SoL. Lagregeln grundar sig på ett förslag lämnat av Adoptionslagstiftningsutredningen. Bakgrunden till förslaget var att FN:s kommitté för barnets rättigheter påpekat att Sverige saknade ett särskilt system för uppföljning av hur det går för adopterade barn från utlandet i svenska familjer. Se Zeteo, kommentaren till SoL 5 kap. 1 §.”)

<sup>173</sup> SOU 2003:49 s. 260.

<sup>174</sup> Prop. 2003/04:131 s. 69.



mer information om sitt ursprung, exempelvis adoptionsorganisationen eller Myndigheten för Familjerätt och Föräldraskapsstöd<sup>175</sup>.<sup>176</sup>

MFoF är en myndighet under Socialdepartementet och har till uppgift att skapa hög kvalitet i den internationella adoptionsverksamheten i Sverige.<sup>177</sup> För utlandsadopterade barn erbjuder MFoF tillsammans med adoptionsorganisationerna råd och hjälp i de fall då ett adopterat barn vill återvända till sitt ursprungsland och där söka kontakt med dess biologiska föräldrar.<sup>178</sup>

Socialnämnden ansvarar att ge adoptivfamiljen stöd och hjälp har sin naturliga följd av att socialnämnden aktivt har medverkat till att ge barnet en ny familj och nya uppväxtvillkor.<sup>179</sup> Om ett adoptivbarn begär att få ta del av uppgifter om sin adoption, så som information om sitt ursprung, bör socialnämnden erbjuda denne råd och stöd i samband med utlämnandet av uppgifterna. Även när uppgifterna inte kan lämnas ut bör nämnden erbjuda personen råd och stöd. Personen bör också få information om vart den kan vända sig för att få mer information om sitt ursprung.<sup>180</sup> I socialnämndens stöd och hjälp kan en socialsekreterare ingå. Denna ska ha goda kunskaper om adopterades särskilda förutsättningar, och ska kunna ge tips om lämplig litteratur och generellt fungera som en samtalspart.<sup>181</sup>

Det är angeläget att alla som genom sitt arbete möter adoptivbarn har en allmän kunskap om adopterade. Det viktigt att alla som arbetar med stöd eller behandling till adopterade har särskild kunskap om adoptioner så att stödet eller behandlingen kan tillgodoses på ett bra sätt.<sup>182</sup>

---

<sup>175</sup> Härefter förkortat MFoF. Myndigheten bytte den 1 januari 2016 namn från Myndigheter för Internationella Adoptionsfrågor till Myndigheten för Familjerätt och Familjestöd. Myndigheten har tidigare också hetat NIA, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor.

<sup>176</sup> Socialstyrelsen (2014) s. 207.

<sup>177</sup> Publikation ”Detta är MIA”, hämtad 21 oktober 2015.

<sup>178</sup> Ds 2001:53 s. 89.

<sup>179</sup> 5 kap. 1 § SoL och Socialstyrelsen (2014) s. 37.

<sup>180</sup> SOSFS 2008:8 s. 9 f.

<sup>181</sup> SOU 2003:49 s. 260.

<sup>182</sup> Ibid s. 33.

# 5 Assisterad befruktning

## 5.1 Historisk återblick

Att avhjälpa ofrivillig barnlöshet genom insemination har förekommit i Sverige sedan i vart fall 1920-talet.<sup>183</sup> I lagstiftnings-sammanhang nämndes givarinsemination för första gången år 1946.<sup>184</sup> Sju år senare, år 1953, presenterades det första svenska lagförslaget gällande givarinseminationer.<sup>185</sup> Förslaget kom inte att leda till någon ny lagstiftning, och ett av skälen till detta var att verksamheten ansågs ha en mycket begränsad omfattning.<sup>186</sup>

Under 1960- och 1970-talen kom omfattningen av inseminationsverksamheten, som dittills hade varit ganska låg, att successivt öka. Under 1980-talets första år föddes omkring 230 barn efter givarinsemination och avsaknaden av lagstiftning började bli besvärande.<sup>187</sup> I ett mycket känt rättsfall från 1983 hade ett barnlöst gift par beslutat sig för att kvinnan skulle befruktas med sperma från en okänd givare. När barnet föddes var paret ännu gifta och maken ansågs automatiskt, genom faderskapspresumtionen, vara barnets far. När paret något senare skilde sig väckte mannen talan om hävande av faderskapet. Högsta Domstolen fann att mannen ej kunde vara barnets far då detta kommit till genom givarinsemination. Mannens talan bifölls således. Barnet blev genom domen faderlöst och någon möjlighet till fastställande av faderskap gentemot spermagivaren fanns inte då donatorn var anonym.<sup>188</sup>

1985 trädde den första inseminationslagen i kraft.<sup>189</sup> Det ansågs nu att efterfrågan på insemination som metod för att avhjälpa ofrivillig barnlöshet

---

<sup>183</sup> Prop. 1984/85:2 s. 7.

<sup>184</sup> SOU 1946:49 s. 63 f.

<sup>185</sup> Se SOU 1953:9 Förslag till lagstiftning om insemination.

<sup>186</sup> Singer (2012) s. 68.

<sup>187</sup> Saldeen (2009) s. 109 f.

<sup>188</sup> Se NJA 1983 s. 320.

<sup>189</sup> Se Lag (1984:1140) om insemination. Härefter förkortat inseminationslagen.

skulle komma att öka. En reglering till skydd för barnen var därför nödvändig.<sup>190</sup> Under arbetet som ledde till lagens införande diskuterades frågan om barnets rätt till information om sitt ursprung flitigt, såväl av remissinstanserna som i den allmänna debatten. Denna rätt hade fram till lagens införande betraktats som något icke-eftersträvansvärt. Verksamheten bedrevs tidigare under största möjliga sekretess. Uppgifter om givaren brukade hållas hemliga i den mån de inte hade förstörts. I samband med 1984 års lag förändrades inställningen och de rättsliga föräldrarna uppmanades istället till öppenhet och att iaktta en ärlig attityd mot barnet, för att så tidigt som möjligt berätta för barnet hur det kommit till. Rätten till sitt ursprung ansågs nu utgöra en del av barnets bästa.<sup>191</sup> I utredningen som förelåg lagens tillkomst betonades hur donatorbarnens bästa måste gå före hänsynen till andra inblandade parter.<sup>192</sup> Rätten till ursprung framställdes därmed som en princip överordnad alla andra principer.<sup>193</sup> Sverige var vid denna tidpunkt det första landet i världen som lagstadgade denna rättighet.<sup>194</sup>

## 5.2 Gällande rätt

Barnets bästa har varit utgångspunkten för all svensk lagstiftning gällande assisterad befruktning. Målsättningen har varit att reglera verksamheten på så vis att barnets intressen tillgodoses på ett acceptabelt sätt.<sup>195</sup> Donatorbarn har därför en lagstadgad rätt till information om sitt ursprung.<sup>196</sup>

Assisterad befruktning får endast utföras på den kvinna som är gift, registrerad partner eller sambo. Ett skriftligt samtycke krävs av kvinnans partner.<sup>197</sup> Lagen saknar en åldersgräns i fråga om tillgång till assisterad

---

<sup>190</sup> SOU 1983:42 s. 34 samt 57 f.

<sup>191</sup> Prop. 1984/85:2 s. 15 och SOU 1983:42 s. 17.

<sup>192</sup> SOU 1983:42 s. 121.

<sup>193</sup> Jonsson Malm (2011) s. 161.

<sup>194</sup> Stoll s. 16.

<sup>195</sup> Singer (2012) s. 72.

<sup>196</sup> 6 kap 5 § och 7 kap 7 § LGI.

<sup>197</sup> 6 kap. 1 § och 7 kap. 3 § LGI.

befruktning men i Socialstyrelsens allmänna råd framgår det att kvinnan inte bör ha kommit till den ålder då kvinnors fertilitet anses vara starkt avtagande samt att den samtyckande partnern inte bör vara äldre än att den kan ta sitt föräldraansvar under barnets hela uppväxt. I praktiken tycks kravet vara att båda partner ska ha fyllt 25 år. Den födande kvinnan ska inte ha fyllt 40 år och den samtyckande partnern ska inte vara äldre än 55 år. Dessa krav kan dock variera något mellan de olika landstingen.<sup>198</sup>

Inför en assisterad befruktning ska läkaren pröva om det med hänsyn till parets medicinska, psykologiska och sociala förhållanden är lämpligt att en behandling äger rum. Behandlingen får endast utföras om det kan antas att barnet kommer att växa upp under goda förhållanden.<sup>199</sup> Vid givarinsemination samt vid ägg- och spermadonation bör läkarens bedömning utgå från parets möjlighet och förmåga att fungera som föräldrar under barnets uppväxttid. Hänsyn ska därför tas till parets ålder, hälsotillstånd, inbördes relation, levnadsförhållanden och inställning till att berätta för barnet om dess genetiska ursprung. Vid prövningen bör en yrkesutövare med beteendevetenskaplig kompetens medverka vid prövningen av parets sociala och psykologiska förhållanden.<sup>200</sup>

Läkaren ska sedan välja ägg eller spermier från en lämplig givare.<sup>201</sup> Med lämplig givare åsyftas en person som saknar en påvisbar sjukdom som skulle kunna äventyra kvinnans eller barnets hälsa.<sup>202</sup> Givaren måste, vid befruktning utanför kroppen, var myndig och lämna skriftligt samtycke till att ägget får befruktas eller att spermier får användas för befruktning.<sup>203</sup> Trots att något inte är stadgat i fråga om givarinsemination torde motsvarande gälla även i den situationen. Endast kvinnor och män med en insiktsfull och mogen inställning till ägg- eller spermadonation bör komma ifråga som givare. Givarens inställning till det kommande barnets rätt till

---

<sup>198</sup> Singer (2012) s. 75.

<sup>199</sup> 6 kap. 3 § och 7 kap. 5 § LGI.

<sup>200</sup> 4 kap. 12 § SOSFS 2009:32.

<sup>201</sup> 6 kap. 4 § och 7 kap. 6 § LGI.

<sup>202</sup> Prop. 1984/85:2 s. 25.

<sup>203</sup> 7 kap. 2 § LGI.

kunskap om sitt ursprung och det faktum att barnet har rätt till kännedom om givarens identitet har stor betydelse. Givaren måste ha en beredskap för att barnet i framtiden kan tänkas uppsöka henne eller honom.<sup>204</sup>

Valet av givare ska främst styras av att givaren inte ska vara olämplig på grund av medicinska skäl. Utöver detta kan läkaren sträva efter att hitta en givare som liknar den blivande rättsliga fadern i fråga om ögon- och hårfärg samt kropps-konstitution.<sup>205</sup> Det ansågs tidigt eftersträvansvärt att spermadonatorn så långt som möjligt liknade den man som skulle komma att ta på sig faderskapet.<sup>206</sup> Läkaren får inte tillgodose speciella önskemål om givarens egenskaper och kvaliteter, så som särskilt hög intelligenskvot eller liknande. Läkaren får dock tillmötesgå krav från paret att givaren ska ha samma yttre attribut som den man som kommer att bli barnets rättsliga far.<sup>207</sup> Reglerna gäller vid insemination såväl som vid befruktning utanför kroppen. Valet av lämplig givare torde utgå från samma tankesätt även vid de tillfällen då givaren är en kvinna.<sup>208</sup> Tankesättet bygger på att barnet inte ska ha ett utseende som avsevärt avviker från de rättsliga föräldrarna. Om barnet inte ser annorlunda ut än övriga familjemedlemmar kan barnet, och föräldrarna, kanske slippa uppmärksamhet som kan upplevas som negativ.<sup>209</sup>

### 5.3 Offentlighet och sekretess

Sekretess råder inom hälso- och sjukvården för de uppgifter som rör en enskild persons hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, såtillvida det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller dess närstående lider men av detta.<sup>210</sup> En definition av begreppet närstående saknas eftersom uppfattningen om vad som omfattas av detta begrepp kan

---

<sup>204</sup> Singer (2012) s. 76.

<sup>205</sup> Prop. 2001/02:89 s. 42.

<sup>206</sup> Prop. 1984/85:2 s. 13.

<sup>207</sup> Prop. 2001/02:89 s. 42 och Saldeen (2009) s. 112.

<sup>208</sup> Se prop. 2001/02:89 s. 43.

<sup>209</sup> Smer 2013:1 s. 196.

<sup>210</sup> 25 kap. 1 § OSL.

skifta från tid till tid. Faktiskt släktskap behöver inte föreligga för att någon ska anses vara närstående.<sup>211</sup>

I fråga om assisterad befruktning gäller sekretess för verksamheten i dess helhet. Sekretessen råder för uppgifter om den enskildes hälsotillstånd och andra personliga förhållanden som framkommer under tiden från det att frågan om assisterad befruktning har uppkommit, eller att en givare anlitas för första gången, till dess att ett barn har avlats genom assisterad befruktning. Också andra uppgifter som finns om barnet och som har samband med behandlingen hör till sekretessen.<sup>212</sup> Denna sekretess gäller också mellan olika myndigheter.<sup>213</sup>

### 5.3.1 Sjukhusens journaler

Uppgifter om ägg- eller spermiegivaren ska antecknas i en särskild journal som ska bevaras i minst 70 år.<sup>214</sup> Journalerna ska föras på ett sådant sätt att det genom dem går att få fram de uppgifter och den information som behövs om givaren.<sup>215</sup> Barn som kommit till genom assisterad befruktning har rätt att ta del av de uppgifter som finns om donatorn i sjukhusets journaler. Rättigheten är dock inte förutsättningslös utan kräver att barnet har uppnått en tillräcklig mognad.<sup>216</sup>

Genom reglerna i 6 kap. 5 § och 7 kap. 7 § LGI bryts huvudregeln i 25 kap. 1 § OSL i fråga om uppgifter som berör behandling med insemination eller befruktning utanför kroppen. Uppgifterna i journalen medger spårbarhet av uppgifter om donators identitet och syftar till att säkerställa barnets rätt till information.<sup>217</sup> Av hänsyn till donatorn kan endast barnet begära ut uppgifter om denne. Uppgifterna får inte lämnas ut till exempelvis barnets

---

<sup>211</sup> Prop. 1979/80:2 Del A s. 168.

<sup>212</sup> Prop. 1984/85:2 s. 31.

<sup>213</sup> 8 kap. 1 § OSL.

<sup>214</sup> 6 kap. 4 § och 7 kap. 6 § LGI.

<sup>215</sup> Prop. 1985/85:2 s. 17.

<sup>216</sup> 6 kap. 5 § och 7 kap. 7 § LGI.

<sup>217</sup> 5 kap. 3 § SOSFS 2009:32.

rättsliga föräldrar. Det föreligger dock inte något hinder mot att föräldrarna följer med barnet när det kontaktar myndigheterna i syfte att samla in information. I första hand har barnet rätt att få ta del av donatorns identitet men barnet har även rätt till andra uppgifter som har antecknats om donatorn – så som kroppskonstitution, hårfärg och yrke.<sup>218</sup> Journalens uppgifter ska bevaras i enlighet med patientdatalagen (2008:355).<sup>219</sup>

### **5.3.1.1 ”Tillräcklig mognad”**

Barn under 18 år kan i vissa fall få rätt att ta del av de uppgifter som antecknats på sjukhuset om givaren, men för att detta ska vara aktuellt krävs att barnet har uppnått tillräcklig mognad.<sup>220</sup> Kravet på att barnet ska ha uppnått tillräcklig mognad har som syfte att motverka att barnet tar skada av uppgifterna. Kravet på tillräcklig mognad kan i regel endast uppfyllas av barn i de övre tonåren. Först efter ett samtal med barnet går det att bedöma om barnet har uppnått den mognad som krävs.<sup>221</sup> Uppgifter om givaren lämnas inte ut innan barnet har genomgått ett samtal där en socialsekreterare eller kurator kan bedöma barnets förmåga att handskas med uppgifterna.<sup>222</sup> Donatorbarn som har uppnått myndig ålder förmodas ha uppnått den mognad som krävs.<sup>223</sup>

### **5.3.2 Folkbokföringens register**

Barnets möjlighet till tillgång av information om sitt ursprung var ett villkor för att verksamheten skulle kunna tillåtas.<sup>224</sup> Vikten av ett barns möjlighet att grunda sitt liv på sanningen om sitt genetiska ursprung betonades vid lagens tillkomst och något annat förhållningssätt skulle innebära en kränkning av barnets personliga integritet. Att dölja kunskapen om

---

<sup>218</sup> Prop. 1984/85:2 s. 16 och s. 27.

<sup>219</sup> 5 kap. 2 och 4 §§ SOSFS 2009:32.

<sup>220</sup> 6 kap. 5 § och 7 kap. 7 § LGI.

<sup>221</sup> Prop. 1984/85:2 s. 16.

<sup>222</sup> Singer (2012) s. 87.

<sup>223</sup> Stoll (2008) s. 46.

<sup>224</sup> Se bl.a. SOU 1983:42 s. 109 ff.

ursprunget för vissa barn ansågs även utgöra ett avsteg från rättvisepincipen, då de flesta barn känner till sitt ursprung.<sup>225</sup> Trots detta redovisas donatorbarns biologiska ursprung inte i folkbokföringens register vid sidan av familjerättslig status, så som den gör i fråga om adoption. Det finns inte heller några uppgifter i dessa register om att barnet har tillkommit genom givarinsemination eller embryodonation.<sup>226</sup>

Flertalet remissinstanser föreslog i en utredning vid 2000-talets början att en anmälan borde göras till folkbokföringen när ett barn har kommit till genom givarinsemination eller äggdonation. På så vis skulle barnet själv kunna ta reda på hur det har kommit till, vilket skulle öka föräldrarnas benägenhet att själva berätta för barnet. Regeringen konstaterade att donatorn inte är att betrakta som förälder till barnet och att donationen inte i något hänseende har betydelse för barnets rättsliga status. Utgångspunkten för lagstiftningen är att den sociale fadern är den rättslige fadern. Slutligen fann regeringen att en registrering av det slag som föreslagits inte skulle fylla någon egentlig funktion. Ett barn som kommit till genom assisterad befruktning har alltid en möjlighet att efterforska sitt ursprung om det aktivt vill, även om föräldrarna inte har berättat om dess tillkomst. Sammantaget talade det emot att uppgift om donationen skulle registreras i folkbokföringen. En registrering ansågs inte vara till gagn för barnet.<sup>227</sup>

## 5.4 Föräldrarnas roll

Det är vanligt att de rättsliga föräldrarna till barn som kommit till genom assisterad befruktning inte berättar för barnen om deras ursprung. Det är också vanligt att föräldrarna endast berättar om IVF<sup>228</sup> men inte om användningen av donerade könsceller. Föräldrars skäl till att inte berätta kan bland annat vara en oro för familjerelationerna eller för att föräldrarna anser

---

<sup>225</sup> Prop. 2001/02:89 s. 23.

<sup>226</sup> SOU 1983:42 s. 145 samt Singer (2000) s. 410.

<sup>227</sup> Prop. 2001/02:89 s. 45-47.

<sup>228</sup> In vitro-fertilisering, kan också kallas provrörsbefruktning.



att det inte finns ett behov av att berätta för barnet. De skäl som föräldrar uppger som finns för att berätta är barnets rätt att veta, att undvika att barnet får veta om sitt ursprung genom någon annan, samt för att undvika risken för äktenskap med ett halvsyskon, dvs. med en annan person som har samma donator.<sup>229</sup>

I en svensk enkätstudie med en svarsfrekvens på omkring 70 %<sup>230</sup> uppgav 78 % av föräldrarna att de hade för avsikt att berätta för barnet om hur det tillkommit. 16 % av dessa hade redan kommit igång med processen att berätta. Andelen som inte tänkte informera barnet eller som inte hade bestämt sig var 6 %. Forskarna varnade dock för att de föräldrar som inte önskade delta i studien (omkring 30 %) kan ha haft en mindre positiv inställning till öppenhet och information.<sup>231</sup>

Det har konstaterats att barnets rätt att få ta del av sjukhusets journaler i realiteten endast kan aktualiseras i de fall då barnet känner till eller misstänker att det har kommit till genom assisterad befruktning. Lagstiftaren har därför särskilt poängterat att föräldrar bör upplysa barnet så fort det är lämpligt.<sup>232</sup> I förarbeten från början av 2000-talet understryks vikten av respekt för barnets rätt till kännedom om sitt ursprung, men att det ur ett barnperspektiv är viktigt att informationen kommer barnet till del på så vis att det är till gagn för dess utveckling. Vidare konstateras det att huruvida barnet verkligen får information om sitt ursprung i praktiken beror på om föräldrarna väljer att berätta eller ej, och att erfarenheter tyder på att så inte är fallet.<sup>233</sup>

---

<sup>229</sup> Lagerberg (2014) s. 247 f.

<sup>230</sup> 73 % för föräldrar vilka behandlats vid svenska kliniker för äggdonation och 70 % för föräldrar vilka behandlats vid svenska kliniker för donatorinsemination.

<sup>231</sup> Isaksson et al. 2012 s. 2998 och s. 3001.

<sup>232</sup> Prop. 1984/85:2 s. 27.

<sup>233</sup> Se prop. 2001/02:89 s. 46 f.

## 5.5 Myndigheternas ansvar

Vid den lämplighetsprövning som genomförs innan en eventuell behandling ska parets inställning till öppenhet beaktas. Socialstyrelsen har en viktig uppgift att medverka till utvecklandet av rutiner och metoder som gör att de blivande föräldrarna får hjälp att på ett tidigt stadium och på ett lämpligt sätt informera sitt barn om dess ursprung och tillkomst. I samband med utredningen och behandlingen ska ofrivilligt barnlösa par erbjudas hjälp med att bearbeta den kris som barnlösheten kan föra med sig. Särskilt viktigt är detta i fall då behandling med donerade könsceller aktualiseras. Bearbetar föräldrarna inte sin sorg kan de ha svårigheter att på ett bra och konstruktivt sätt berätta för barnet om dess tillkomsthistoria. Det är därför viktigt att ett professionellt stöd ingår i den utredning som föregår behandlingen. Ytterligare stöd för föräldrarna ska erbjudas av myndigheterna genom praktisk vägledning och andra typer av hjälpmedel som kan underlätta vid berättandet, till exempel barnböcker. Socialstyrelsen ska vidare medverka till att rutiner och metoder utvecklas så att föräldrarna kan få hjälp med hur de tidigt och på ett bra sätt ska informera sitt barn.<sup>234</sup>

Socialnämnden är skyldig att på begäran hjälpa de barn som antar eller som inte säkert vet om de har kommit till genom assisterad befruktning att ta reda på om det finns några uppgifter antecknade.<sup>235</sup> Saknar barnet kunskap i vilket sjukhus som har tillgång till informationen kan nämnden i allmänhet ta reda på detta med utgångspunkt i tillgängliga uppgifter om de rättsliga föräldrarnas hemvist under tiden för den assisterade befruktningen. Vänder sig ett donatorbarn eller socialnämnden av misstag till fel sjukhus bör detta ge det bistånd som är nödvändigt vid efterforskningen av det aktuella sjukhuset.<sup>236</sup> Om barnet sedan vill ta kontakt med givaren finns det inte något hinder mot att socialnämnden bistår med detta.<sup>237</sup>

---

<sup>234</sup> Prop. 2001/02:89 s. 45 ff.

<sup>235</sup> 6 kap. 5 § och 7 kap. 7 § LGI, samt prop. 2001/02:89 s. 45 ff.

<sup>236</sup> Prop. 1984/85:2 s. 27 f.

<sup>237</sup> Singer (2012) s. 87.

Vid den mognadsprövning som genomförs när ett donatorbarn vill ha tillgång till sjukhusets journaler ska socialnämnden bistå barnet med en möjlighet att bearbeta de känslomässiga problem som kan göra sig gällande i sammanhanget. Nämndens känslomässiga stöd genom samtal torde kunna vara möjligt även för de donatorbarn som har uppnått vuxen ålder.<sup>238</sup>

---

<sup>238</sup> Prop. 1984/85:2 s. 16.

## 6 Analys och slutsats

En adoption får endast genomföras om den är till fördel för barnet och barnets bästa ska särskilt beaktas. Adoptivbarnets rätt till kännedom om sitt ursprung är inte lagstadgad i svensk rätt, men genom förarbeten framkommer det att adoptivbarn har en rätt att få ta del av sitt ursprung. Denna rätt uttrycks också i barnkonventionen. De rättsliga föräldrarna är inte skyldiga att berätta för sitt barn att det är adopterat, men lagstiftaren uppmuntrar föräldrarna att göra så. Informationen ska om möjligt komma barnet till hands så tidigt som möjligt.

När en adoption har skett registreras detta i folkbokföringens register. Där finns information om adoptionen såväl som om de biologiska föräldrarna. Adoptivbarn har rätt att ta del av all den information som finns registrerad genom folkbokföringen. Lagen ställer inga krav på att barnet ska ha uppnått en tillräcklig mognad för att få tillgång till informationen. Uppgifter i folkbokföringen är som huvudregel offentliga. Uppgifter om adoption kan dock vara känsliga. När en utomstående begär ut information om adoptionsförhållandena gör Skatteverket därför en sekretessprövning. Vid internationella adoptioner lämnas informationen generellt sett ut. Detta kan resultera i att inte bara det enskilda barnet utan även dess vänner och rättsliga släktingar får tillgång till informationen.

Den svenska lagstiftningen i fråga om assisterad befruktning bygger på en förpliktelse att så långt som möjligt tillgodose donatorbarnets bästa. Behandlingen får endast genomföras om det kan förväntas att barnet kommer att växa upp under goda förhållanden. Det är mycket troligt att barnkonventionen stödjer donatorbarnets rätt till kännedom om sitt ursprung. Svensk lagtext betonar barnets rätt till kännedom om sitt ursprung. Liksom i frågan om adoption ställer lagen inga krav på att de rättsliga föräldrarna ska berätta för barnet om den assisterade befruktningen.

Föräldrarna uppmuntras dock att berätta för barnet om dess ursprung. Likväl som vid adoption bör föräldrarna berätta som tidigt som möjligt.

Reglerna kring adoptiv- och donatorbarns rätt till kännedom om sitt ursprung är i flera avseenden likvärdiga. Skillnader finns dock i myndigheternas sätt att hantera informationen. De uppgifter som tillhandahålls av sjukhusen faller under sekretess och av hänsyn till donatorns identitet kan endast donatorbarnet få ut information ur journalerna. För att barnet ska få tillgång till informationen måste det ha uppnått en tillräcklig mognad. Mognadskravet finns för att motverka att barnet tar skada av uppgifterna. Här uppstår en skillnad jämfört med adoption, där ett krav på mognad inte uttryckligen ställs på adoptivbarnet.

Om föräldrar tillgodoser lagstiftarens önskan om att tidigt upplysa barnet om dess ursprung kan en något besynnerlig situation uppstå. Donatorbarnet får vetskap om den assisterade befruktningen samt att information finns att tillgå men kan komma att få vänta en lång tid innan informationen kan tillhandahållas. Huruvida denna väntan kan orsaka mer skada än vad journaluppgifterna gör är en intressant tanke. Ytterligare en skillnad i förhållandet mellan adoption och assisterad befruktning är hanteringen av uppgifterna. Journalerna finns endast att tillgå för donatorbarnet men informationen i folkbokföringen är uppgifter som kan vara tillgänglig för allmänheten. Förslag att införa information om assisterad befruktning i folkbokföringen så som vid adoption har inte resulterat i någon lagstiftning. En sådan registrering ansågs sakna funktion då behandlingen och donatorn saknar betydelse för barnets rättsliga status. Då donatorn inte är barnets rättsliga förälder ansågs en registrering av sådant slag opåkallad. Resonemanget är egendomligt då inte heller det adopterade barnets biologiska förälder har betydelse för barnets rättsliga status. Regleringen kring adoption är således mer öppen än den kring assisterad befruktning.

En anledning till att reglerna skiljer sig åt kan vara synen på föräldraskap. Det är möjligt att samhället betraktar adoptivbarns biologiska föräldrar som

dess ”riktiga” föräldrar, men att en donator snarare ses som en person som har gett biologiskt upphov till barnet. Ett sådant resonemang skulle kunna förklara varför en större öppenhet är möjlig i samband med adoptioner.

Skillnaderna kan också peka på att assisterad befruktning ännu anses vara av mycket privat karaktär och att ett offentliggörande av denna typ av uppgifter skulle kunna skada de inblandade och deras privatliv. Det är svårt att se att lagtexternas olikheter endast grundar sig på principen om barnets bästa. Skillnaderna kring uppgifternas sekretess är en tydlig markör för detta. Att det anses nödvändigt att uttryckligen lagstadga om ett mognadskrav för donatorbarn men inte för adoptivbarn är ytterligare en. Sammantaget talar olikheterna för att information kring en assisterad befruktning betraktas vara av en sådan karaktär att även andra parter, så som de rättsliga föräldrarna och donatorn, kan ta skada av att uppgifterna sprids. Det är därför mycket troligt att lagstiftaren försöker skydda flera parTERS intressen.

Svenska myndigheter har en skyldighet att assistera adoptiv- och donatorbarn i sökandet efter sitt ursprung. AnsvarET skiljer sig något mellan de båda grupperna. Vid en assisterad befruktning träder myndigheterna in innan behandlingen såväl som vid den tidpunkt när barnet börjar söka efter sitt ursprung. Det samtal som förs innan en behandling påbörjas har till syfte att undersöka huruvida barnet kan antas växa upp under goda förhållanden. Hänsyn ska tas till de blivande föräldrarnas inställning till öppenhet för barnets genetiska ursprung. När barnet i ett senare skede börjar eftersöka sitt ursprung kan socialnämnden, på begäran av barnet, hjälpa till i sökandet. Vänder barnet sig till fel sjukhus bör hjälp erbjudas för att finna det rätta sjukhuset. I samband med att barnet begär ut information ska det erbjudas känslomässig hjälp och stöd i form av samtal.

Vid en adoption finns myndigheterna till hands före adoptionen och när barnet söker sitt ursprung. Dessutom kan myndigheterna vara närvarande under barnets uppväxtår. En adoption föregås av en medgivandeutredning. De blivande föräldrarna ska dessutom genomgå en föräldrautbildning. Där

diskuteras bland annat tankar kring öppenhet om barnets ursprung. Under barnets uppväxt har det möjlighet till hjälp och stöd genom samtal om dess bakgrund och existentiella frågor. Denna typ av stöd erbjuds även vuxna adoptivbarn. I samband med utlämnandet av uppgifter om barnets ursprung ska stöd erbjudas. En särskild myndighet, MFoF, kan bland annat ge adoptivbarn råd och stöd i sitt sökande.

Metoden om normativa grundmönster grundar sig på tanken att likväl som rättsregler har en moralskapande effekt har moralen en rättsbildande effekt. Normativa grundmönster utgör de mönster som går igenom och som har en viss konstans. De fungerar i sin tur som motpoler vilka försöker dra till sig, attrahera, den rättsliga regleringen. Det konstaterades i början av detta arbete att de normativa grundmönster som är aktuella för att besvara frågeställningarna är rätten till kännedom om sitt ursprung samt rätten till privat- och familjeliv. De normativa polerna har en stark politisk laddning och påverkar fältets normativa krafter. Genom att studera de normativa polernas påverkan på lagstiftningen är det möjligt att värdera de olika intressena. De rättsregler som finns i frågan om adoptiv- och donatorbarns rätt till kännedom om sitt ursprung motiveras med principen om barnets bästa. Detta är synnerligen tydligt i fråga om regleringen av donatorbarns rättigheter. Vid inseminationslagens införande betonades det att donatorbarnets bästa ska gå före alla andra principer och att donatorbarnets rätt till ursprung följaktligen utgjorde en överordnad princip. Tillsynes har rätten till kännedom om sitt ursprung som normativt grundmönster haft en stor inverkan på lagstiftningen.

Trots det skydd som tillskrivs adoptiv- och donatorbarn föreligger en risk att svensk lagstiftning blir oförmögen att försäkra att principen om barnets bästa uppfylls. Rätten till kännedom om sitt ursprung riskerar att bli motsägelsefull. Lagen ålägger nämligen ingen att ge barnet kunskap om dess rätt till information om de biologiska eller genetiska föräldrarnas identitet. För att rättigheten till fullo ska vara funktionell måste barnet ha vetskap om adoptionen eller den assisterade befruktningen. Rätten till

kännedom om sitt ursprung består av två komponenter; rätten att få kunskap om omständigheterna kring sin tillkomst samt rätten att få information genom vilken det är möjligt att identifiera den genetiska eller biologiska föräldern. Den andra komponenten är klart avhängig den första. Saknas kunskap om omständigheterna kring tillkomsten är det inte möjligt för en individ att eftersöka information om de genetiska eller biologiska föräldrarnas identitet. Detta blir synnerligen problematiskt vid de tillfällen av assisterad befruktning då läkare har tillgodosett föräldrars önskan om en till utseendet lik donator. Om ingen berättar för barnet är det föga troligt att det någonsin får insikt i omständigheterna vid dess tillkomst. De flesta barn skulle aldrig komma på tanke att ifrågasätta huruvida de är genetiskt besläktade med sina föräldrar eller ej. I praktiken blir barnets rätt till kännedom om sitt ursprung avhängigt föräldrarnas välvilja.

För att något ska utgöra en rättighet krävs det att det finns en korrelerande skyldighet. Gällande rätten till kännedom om sitt ursprung aktualiseras frågan huruvida denna rätt utgör en reell rättighet. Som tidigare har konstaterats består rättigheten av två komponenter. Det står klart att den andra komponenten, genom vilken det är möjligt att identifiera sin genetiska eller biologiska förälder, har en korrelerande skyldighet. Vid assisterad befruktning ska journalerna med information om donatorn sparas i minst 70 år. Skulle ett donatorbarn vända sig till fel sjukhus bör detta bistå barnet med information till vilket sjukhus barnet istället ska vända sig. För adoptivbarn finns all information att tillgå hos Skatteverket. Det lagstadgade skydd som finns för att säkerställa barnets tillgång till informationen, det vill säga den andra komponenten, är fullgott och en korrelerande skyldighet existerar.

För att den första komponenten ska uppfyllas krävs att någon berättar för barnet om dess tillkomst. Genom dagens reglering uppmuntras föräldrarna att berätta för sitt barn, men någon regelrätt skyldighet har de inte. Genom att uppmuntra föräldrarna placerar lagstiftaren istället en etisk uppmaning hos föräldrarna. Berättar föräldrarna uppfyller de därmed en etisk men inte



en juridisk skyldighet. Lagstiftaren ålägger inte heller någon annan att informera barnet om dess ursprung. Barnets rätt till information om sitt ursprung är beroende av att föräldrarna fullbordar en etisk, snarare än juridisk, skyldighet. Då en informationsplikt inte föreligger innebär det att en korrelerande skyldighet inte finns. En reell juridisk rättighet existerar därför inte. För att klargöra och förstärka adoptiv- och donatorbarnens rätt torde en informationsplikt införas.

När rättigheten bryts ner till två komponenter synliggörs ett stort problem. Hade barnets bästa varit den normativa pol med störst dragningskraft skulle lagstiftaren inte använda sig av etik utan av rättsregler. Föräldrarnas intressen har följaktligen styrt lagstiftningen. Ett ytterligare tecken på att barnets rätt har fått ta ett steg åt sidan är motiven till varför assisterad befruktning inte ska införas i folkbokföringen. De rättsliga föräldrarna har ett intresse för sitt privat- och familjeliv. Det är tydligt att lagstiftaren försöker tillgodose barnets såväl som förälderns intresse. Dessa intressen går dock inte till fullo att förena. Vid en första anblick kan det te sig som att barnets intresse har högst prioritet, men det står snart klart att föräldrarnas rätt till respekt för privat- och familjeliv är den normativa pol som starkast har påverkat vår lagstiftning. Barnets rätt till sitt ursprung har fått stå tillbaka till förmån för föräldrarnas integritet och privatliv. Rätten till kännedom om sitt ursprung utgör i dagens samhälle inte en överordnad princip.

# Käll- och litteraturförteckning

## Offentligt tryck

SOU 1946:49	Ärvdabalksakkunnigas förslag till föräldrabalk
SOU 1953:9	Förslag till lagstiftning om insemination
SOU 1954:6	Ärvdabalk
SOU 1983:42	Barn genom insemination
SOU 1989:100	Adoptionsfrågor
SOU 1997:116	Barnets bästa i främsta rummet
SOU 2001:10	Barn i homosexuella familjer
SOU 2003:49	Adoption – till vilket pris?
SOU 2009:61	Modernare adoptionsregler
Prop. 1958 A:144	med förslag till ärvdabalk m.m.
Prop. 1979/80:2	med förslag till sekretesslag m.m.
Prop. 1984/85:2	om artificiella inseminationer
Prop. 1989/90:107	om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter
Prop. 1997/98:182	Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige
Prop. 2001/02:89	Behandling av ofrivillig barnlöshet
Prop. 2003/04:131	Internationella adoptionsfrågor
Prop. 2014/15:127	Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor
Ds 2000:51	Behandling av ofrivillig barnlöshet
Ds 2001:53	Föräldrars samtycke till adoption
Ds 2011:37	Hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med rättigheterna i barnkonventionen – en kartläggning
Dir. 2007:150	Modernare adoptionsregler
Dir. 2015:17	Tilläggsdirektiv till Barnrättighetsutredningen (S 2013:08)
SOSFS 2008:8	Socialnämndens handläggning av ärenden om adoption
SOSFS 2009:32	Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om användning av vävnader och celler i hälso- och sjukvården och vid klinisk forskning m.m.

## Litteratur

Bohlin, Alf (2015) *Offentlighetsprincipen*. Stockholm: Nordstedts Juridik  
(Cit: "Bohlin (2015)")

ISBN: 978-91-39-20710-8

Cameron, Ian (2011) *An Introduction to the European Convention on Human Rights*. Uppsala: Iustus Förlag (Cit: "Cameron (2011)")

ISBN: 978-91-7678-777-9

Christensen, Anna (1988) *Konflikt eller harmoni – två normativa strukturer*. I: Politisk filosofi – Rättigheter (red.: Sällskapet för politisk filosofi).

Stockholm: Symposion Bokförlag & Tryckeri AB

(Cit: "Christensen (1988)")

ISBN: 91-7868-115-4

Dahlman, Christian (2010) *Rätt och rättfärdigande: en tematisk introduktion i allmän rättslära*. Lund: Studentlitteratur.

(Cit: "Dahlman (2010)")

ISBN: 978-91-44-07066-7

Danelius, Hans (2015) *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*. Stockholm: Nordstedts Juridik (Cit: "Danelius (2015)")

ISBN: 978-91-39-11464-2

Ekroth, Jesper och Fridström Montoya, Therese (2014) *Offentlighet och sekretess i socialtjänsten: en introduktion*. Malmö: Égalié (Cit: "Ekroth och Fridström Montoya (2014)")

ISBN: 978-91-981317-1-0

Hodgkin, Rachel och Newell, Peter (2007) *Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child: prepared for UNICEF*. New York: UNICEF (Cit: "Hodgkin och Newell (2007)")

ISBN: 978-92-806-4183-7

Hohfeld, Wesley Newcomb (1923) *Fundamental legal conceptions as applied in judicial reasoning and other legal essays*. New Haven: Yale University Press (Cit: "Hohfeld (1923)")

Jonsson Malm, Carolina (2011) *Att plantera ett barn: internationella adoptioner och assisterad befruktning i svensk reproduktionspolitik*. Lund: Historiska Institutionen, Lunds universitet (Cit: "Jonsson Malm (2011)")

ISBN: 978-91-7473-104-0

Kleineman, Jan (2013) *Rättsdogmatisk metod*. I: Juridisk metodlära (red.: Korling, Fredrik och Zamboni, Mauro). Lund: Studentlitteratur

(Cit: "Kleineman (2013)")

ISBN: 978-91-44-08386-5

Lagerberg, Dagmar (2014) *Barnets bästa – absolut och relativt. Funderingar kring ett aktuellt exempel (assisterad befruktning)*. I: Barnrätt: en antologi (red.: Cederborg, Ann-Christin och Warnling-Nerep, Wiweka). Stockholm: Nordstedts Juridik (Cit: "Lagerberg (2014)")  
ISBN: 978-91-01781-3

Lehrberg, Bert (2014) *Praktisk juridisk metod*. Uppsala: Iusté (Cit: "Lehrberg (2014)")  
ISBN: 978-91-976038-5-0

Marcia, James (2006) *Jagidentitet och objektkrelationer*. I: Ungdomar och identitet (red.: Frisé, Ann och Hwang, Philip). Stockholm: Natur och kultur (Cit: Marcia (2006)")  
ISBN: 91-27-09638-6

Mattsson, Titti (2010) *Rätten till familj inom barn- och ungdomsvården*. Malmö: Liber (Cit: "Mattsson (2010)")  
ISBN: 978-1-47-09501-8

Ryrstedt, Eva (2002) *Adoption – i adoptantens eller adoptivbarnets intresse?* I: Bonus Pater Familias: festskrift till Peter Lødrup 70 år (red.: Strøm Bull, Kirsti, Hagstrøm, Viggo och Tjomsland, Steinar). Oslo: Gyldendal (Cit: "Ryrstedt (2002)")  
ISBN: 82-05-30060-7

Saldeen, Åke (1996) *Barnets rätt till sitt ursprung*. I: Rättsvetenskapliga studier tillägnade Carl Hemström av professorskolleger i Uppsala (red.: Jareborg, Nils) Uppsala: Iustus Förlag (Cit: "Saldeen (1996)")  
ISBN: 91-7678-330-8

Saldeen, Åke (2009) *Barn- och föräldrarätt*. Uppsala: Iustus Förlag (Cit: "Saldeen (2009)")  
ISBN: 978-91-7678-724-3

Schiratzki, Johanna (2014) *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur (Cit: "Schiratzki (2014)")  
ISBN: 978-91-44-08758-0

Singer, Anna (2000) *Föräldraskap i rättslig beslyssning*. Uppsala: Iustus Förlag (Cit: "Singer (2000)")  
ISBN: 91-7678-454-1

Singer, Anna (2002) *Vem är jag? En fråga om fastställande av ursprung*. I: Bonus Pater Familias: festskrift till Peter Lødrup 70 år (red.: Strøm Bull, Kirsti, Hagstrøm, Viggo och Tjomsland, Steinar). Oslo: Gyldendal (Cit: "Singer (2002)")  
ISBN: 82-05-30060-7

Singer, Anna (2012) *Barnets bästa – Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*. Stockholm: Nordstedts Juridik (Cit: "Singer (2012)")  
ISBN: 978-91-39-10992-1

Singer, Anna (2012) *Alla talar om barns rätt*. I: Rätt, social utsatthet och samhälleligt ansvar: festskrift till Anna Hollander (red.: Ryberg-Welander, Lotti). Stockholm: Nordstedts Juridik (Cit: "Singer II (2012)")  
ISBN: 978-91-39-01664-9

Socialdepartementet (2014) *Konventionen om barnets rättigheter: med strategi att stärka barnets rättigheter i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet, Regeringskansliet (Cit: "Socialdepartementet (2014)")  
ISBN: 978-91-637-5127-1

Socialstyrelsen (2014) *Adoption: handbok för socialtjänstens handläggning av internationella och nationella adoptioner*. Stockholm: Socialstyrelsen (Cit: "Socialstyrelsen (2014)")  
ISBN: 978-91-7555-196-8

Staaf, Annika (2010) *Rätt och rättssystem: en introduktion för professionsutbildningar*. Malmö: Liber (Cit: "Staaf (2010)")  
ISBN: 978-91-47-09006-8

Stoll, Jane *Det måste bli lättare att få veta sitt ursprung*. I: Assisterad befruktning – 15 år senare. Smer (Cit: "Stoll")

Stoll, Jane (2008) *Swedish donor offspring and their legal right to information*. Uppsala: Universitetstryckeriet (Cit: "Stoll (2008)")  
ISBN: 978-91-506-2017-7

Sverne Arvill, Ebba och Svensson, Agneta (2008) *Adoption*. Stockholm: Nordstedts Juridik (Cit: "Sverne Arvill och Svensson (2008)")  
ISBN: 978-91-39-01238-2

Vlaaringerbroek, Paul (2002) *Trends in the Development of Family Law in Europe – Comparative Perspectives*. I: Family life and family policies in Europe. Vol 2, Problems and issues in comparative perspective (red.: Kaufmann, Franz-Xaver, Kuijsten, Anton, Schulze, Hans-Joachim och Strohmeier, Klaus Peter) Oxford: Oxford University Press (Cit: "Vlaaringerbroek (2002)")  
ISBN: 0-19-823328-0

Zetterström, Stefan (2010) *Offentlighet och sekretess*. Malmö: Liber (Cit: "Zetterström (2010)")  
ISBN: 978-91-47-09548-3

Ziemele, Ineta (2007) *Article 7: the right to birth registration, name and nationality, and the right to know and be cared for by parents*. Leiden: Martinus Nijhoff (Cit: "Ziemele (2007)")  
ISBN: 978-90-04-14863-5

## Särtryck

Christensen, Anna (1996) *Skydd för etablerad position – ett normativt grundmönster*. I: TfR 4/96. Oslo: Universitetsforlaget (Cit: "Christensen (1996)")

## Rapporter

Socialstyrelsen (2014) *Graviditeter, förlossningar och nyfödda barn: medicinska födelseregistret 1973-2013, assisterad befruktning 1991-2012* (Cit: "Socialstyrelsen (2014)")  
ISBN: 978-91-7555-251-4

Smer rapport 2013:1 *Assisterad befruktning – etiska aspekter* (Cit: "Smer 2013:1")  
ISBN: 978-91-38-23898-1

## Tidskrifter

Frith, Lucy *Beneath the rhetoric: the role of rights in the practice of non-anonymous gamete donation*. Bioethics Del 15, Nummer 5/6 2001 s. 473-484. (Cit: "Frith (2001)")

Haderka, Jiri *Artificial reproduction in Czechoslovak law with special reference to other European socialist countries*. International Journal of Law and the Family Del 72 Nummer 85, 1987 s. 72-91. (Cit: "Haderka (1987)")

Isaksson, Stina, Sydsjö, Gunilla, Skoog Svanberg, Agneta och Lampic, Claudia (2012) *Disclosure behavior and intentions among 111 couples following treatment with oocytes or sperm from identity-release donors: follow-up at offspring age 1-4 years*. Human Reproduction Del 27, Nummer 10 s. 2998-3007. (Cit: "Isaksson et al. 2012")

Ryrstedt, Eva *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer*. SvJT 2003, s. 554-576. (Cit: "Ryrstedt (2003)")

Sandgren, Claes *Om teoribildning och rättsvetenskap*. JT 2004/05 s. 297-333. (Cit: "Sandgren (2004/05)")

Sörgjerd, Caroline *Rätten att bli förälder – en analys av reglerna om assisterad befruktning och adoption*. SvJT 2012 s. 675-707.  
(Cit: ”Sörgjerd (2012)”)

Walker, Iain och Broderick, Pia *The Psychology of Assisted Reproduction – or Psychology Assisting its Reproduction?* Australian Psychologist Del 34, Nummer 1 1999 s. 38-44. (Cit: ”Walker och Broderick (1999)”).

## **Lagkommentarer**

Lundgren, Lars, 22 kap. 1 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)  
Karnov, not 346. (Cit: ”Lundgren, 22 kap. 1 § OSL not 346”)

Socialtjänstlagen (2001:453) lagkommentar till 5 kap. 1 §, Zeteo. Hämtad den 30 september 2015. (Cit: ”Zeteo, kommentaren till SoL 5 kap. 1 §.”)

## **Elektroniska källor**

Statistiska centralbyrån

<http://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Befolkning/Befolkningens-sammansattning/Befolkningsstatistik/25788/25795/Helarsstatistik---Riket/371151/>

(Cit: ”Statistiska centralbyrån – Nyblivna adopterade 2005-2014, av en eller två adoptivföräldrar, efter födelseland.”)

Myndigheten för Internationella Adoptioner

<http://www.mia.eu/Documents/publikationer/dettaarmia.pdf>

(Cit: ”Publikation ”Detta är MIA””)

# Rättsfallsförteckning

## **Högsta Domstolen**

NJA 1940 s. 690

NJA 1983 s. 320

## **Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna**

Mål nr 10465/83 Olsson mot Sverige – dom meddelad den 24 mars 1988

Mål nr 36515/97 Fretté mot Frankrike – dom meddelad den 26 februari 2002